

EMNİYETSİZ SİĞİNAK

TÜRKİYE'DEKİ LEZBİYEN,
GEY, BİSEKSÜEL, TRAVESTİ,
TRANSSEKSÜEL SİĞINMACI
VE MÜLTECİLERİN
KARŞILAŞTIKLARI
GÜVENLİK SORUNLARI

HELSINKİ YURTTAŞLAR DERNEĞİ - TÜRKİYE,
MÜLTECİ DESTEK VE SAVUNUCULUK PROGRAMI
& ORAM - İLTİCA, SİĞINMA VE GÖÇ ÖRGÜTÜ
ORTAK YAYINI

Haziran 2009

HELSINKİ
YURTTAŞLAR
DERNEĞİ

Emniyetsiz Sığınak

Türkiye'deki Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve
Transseksüel Sığınmacıların ve Mültecilerin
Karşılaştıkları Güvenlik Sorunları

Helsinki Yurttaşlar Derneği
Mülteci Savunuculuk ve Destek Programı

&

ORAM – İltica, Sığınma ve Göç Örgütü

Haziran 2009

Bu raporun yazımı ilerleyen sayfalar boyunca seslerini duyduğumuz sığınmacıların ve mültecilerin katılımı olmadan gerçekleşemezdi. Deneyimlerinizi, gözlemlerinizi ve duygularınızı paylaştığınız ve bizi yaşamlarınıza kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Cesaretiniz ve metanetiniz bizler için bir ilham kaynağı...

Helsinki Yurttaşlar Derneği, Mülteci Savunuculuk ve Destek Programı

Merkezi İstanbul'da bulunan **Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd)**, Türkiye ve yakın çevresinde temel hak ve özgürlükleri, barış, demokrasi ve çoğulculuğu geliştirmeye amacıyla çalışan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. hYd'nin Mülteci Savunuculuk ve Destek Programı (MDP), Türkiye'deki mülteci nüfusunu haklarıyla ilgili olarak güçlendirmek ve desteklemek ve bu bireylerin haklarının ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde gözetilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. MDP, mültecilere doğrudan hukuki ve psiko-sosyal destek hizmeti sunmanın yanı sıra yerel sivil toplum kuruluşlarının mülteci haklarının savunulması konusunda kapasitelerini geliştirmeyi, iç hukuk ve politikaların mültecilerin temel insan haklarını gözetmesini sağlamayı amaçlayan savunuculuk çalışmalarıyla da uğraşan, Türkiye'deki ilk sivil girişimdir. Programın genel amaçları şunlardır:

- (1) Mültecilere kendi haklarını savunma yetkinliği kazandıracak şekilde hukuki ve psiko-sosyal hizmetler sunmak;
- (2) Türkiye'deki mültecilerin durumu ve haklarıyla ilgili olarak toplumda bilinç ve duyarlılığı artırmak;
- (3) Türkiye'de sivil toplum kuruluşları ve profesyonellere dayalı bir kapasite oluşturarak mültecilerin korunmasında iyileşme sağlamak;
- (4) Uluslararası mülteci ve insan hakları hukukunun en yüksek standartlarını yansıtan yasalar, politikalar ve uygulamaların geliştirilmesi ve hayata geçirilmesini savunmak.

MDP bu hedefleri güderken, bir dizi ulusal ve uluslararası ortakla işbirliği yapmaktadır. hYd, başka kurumların yanı sıra, Türkiye'nin önde gelen dört insan hakları kurumunu çatısı altında toplayan İnsan Hakları Ortak Platformu'nun (İHOP) kurucu üyesidir. hYd 2006'da güney ölkelerinde mültecilere hizmet veren, hukuki yardım kuruluşlarının oluşturduğu bir girişim olan Güney Mülteci Hukuki Destek Ağı'nın (SRLAN) kurucuları arasında yer aldı. 2008 yılında da, Avrupa'da mültecilere destek veren 60'ı aşkın sivil toplum kuruluşunu şemsiyesi altında toplayan Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi'ne (ECRE) Türkiye'den katılan ilk örgüt oldu. hYd hakkında daha ayrıntılı bilgi www.hyd.org.tr adresinden edinilebilir.

İltica, Sığınma ve Göç Örgütü

ORAM – İltica, Sığınma ve Göç Örgütü merkezi ABD'nin San Fransisko eyaletinde bulunan ve cinsel ya da toplumsal cinsiyet temelli şiddetten kaçan mültecilere savunuculuk desteği veren bir sivil toplum kuruluşudur.

ORAM'a başvuranların çoğu ya hapis yatmış veya işkence görmüş ya da bahsi geçen bu risklere maruz kalmış kişilerden oluşmaktadır. Bu bireylerden bir bölümü ülkelerinde kalmaları halinde haklarında verilmiş cezanın infazıyla karşı karşıya kalma riski altında bulunmaktadır. Genellikle yanlarına hiçbir şey alamadan, birkaç saat içinde evlerini ve yurtlarını terk etmek zorunda kalan bu kişilerin aileleriyle tüm bağları kopmuştur ve hiçbir yerden destek alamamaktadır. Bazıları ise ailelerinin zulmünden kaçmaktadır. Vardıkları geçiş ülkelerde ise taciz, fiziksel şiddet ve ağır bir dışlanmaya maruz kalmaktadırlar.

ORAM bu kişilere destek vermek ve onları güçlendirmek için çalışır. Kişinin durumuna göre hükümetlerin, kurumların ya da toplulukların bu kişilerin korunması ve güvenli bir biçimde yerleştirilmesini sağlar. ORAM topluluk eğitimleri, savunuculuk, danışmanlık ve doğrudan hukuki temsil hizmetleri vermektedir. Konferanslar, makale ve raporlar gibi farklı yöntemlerle bilgilendirme çalışmalarını gerçekleştirir. Hükümet dışı kuruluşlara, hükümetler arası örgütlere, hükümetlere ve topluluklara danışmanlık hizmeti verir. Geçiş ülkelerdeki başvuruçularının ücretsiz yasal temsilciliğini ise modern teknoloji ve hukuk alanındaki uzmanlığını birleştirerek yürütür. ORAM ile ilgili daha fazla bilgiye internet sayfasından ulaşabilirsiniz: www.oraminternational.org

İçindekiler

1. ÖZET VE RAPOR ÇERÇEVESİ	1
<i>Türkiye'deki Sığınma Prosedürü</i>	2
<i>Türkiye'deki LGBTT Bireylerin İçinde Buldukları Koşullar</i>	4
<i>Raporun Gerekçesi</i>	5
<i>Bulgular</i>	7
<i>Tavsiyeler</i>	8
2. METODOLOJİ VE TERMİNOLOJİ	10
3. BULGULAR	12
<i>İçişleri Bakanlığı İltica Prosedürleri</i>	12
<i>BMMYK Prosedürü</i>	15
<i>Ayrım gözeterek istihdam</i>	24
<i>İşyerinde Taciz</i>	24
<i>Sağlık Yardımı</i>	26
<i>Ruh Sağlığı Hizmetleri</i>	26
4. TAVSİYELER	29
5. SONUÇ	36
6. TEŞEKKÜR	36
7. TÜRKİYE'DEKİ "UYDU KENTLER"İN HARİTASI	37

1. Özet ve Rapor Çerçevesi

1.1 Özet

Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel (LGBTT) bireyler, Türkiye'deki sığınmacılar ve mülteciler arasında en hassas durumda olan gruplardan biridir. Ülkelerindeki zulümden kaçan bu kişiler, Türkiye'ye vardıklarında da güvenlikleri ve korunmalarına ilişkin ciddi sorunlar yaşamaktadır. Türkiye'nin iç bölgelerindeki küçük şehirlerde yaşamak durumunda olan LGBTT sığınmacılar, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından mülteci statülerinin belirlenebilmesi için bir yıl ya da daha uzun bir süre beklemekte ve sonrasında üçüncü ülkelere yerleştirilmektedir. LGBTT sığınmacılar, söz konusu bekleme süresi boyunca yerel halkın şiddetine hedef olmamak için çoğunlukla evlerinden dışarı çıkmaya dahi korkmakta ve sosyal destek, iş bulma ve sağlık hizmetleri gibi olanaklara oldukça sınırlı bir şekilde erişebilmektedirler. Bunun yanı sıra maruz kaldıkları şiddet ve taciz olayları nedeniyle yaptıkları şikayetlerin yerel polis tarafından takibinde de göze çarpan eksiklikler bulunmaktadır. Dahası, mültecilik başvurularının değerlendirilmesinden ve karara bağlanmasından sorumlu olan BMMYK ve T.C. İçişleri Bakanlığı çalışanları, bu değerlendirme süreci esnasında kimi zaman göstermekle yükümlü oldukları özeni gösterememekte ve hatta zarar verici bir biçimde davranabilmektedir. Her ne kadar yakın zamanda dile getirilen beyanlar BMMYK'nın bu sorunları düzeltme yolunda önemli aşamalar kaydettiğini gösterse de, her iki kurumda da halen iyileştirilmesi gereken önemli sorunlar mevcuttur.

Bu rapor, Türkiye'de yaşayan ve çoğunluğunu İranlılardan oluşan 46 LGBTT sığınmacı ve mülteci ile yapılan derinlemesine mülakatlar sonucunda hazırlanmıştır. Görüşülen sığınmacıların ve mültecilerin aktardığı deneyimler, güvenlikleri ile ilgili önemli eksikliklerin varlığına işaret etmektedir. Nitekim LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin birçoğu yerel halk tarafından sürekli, çoğu zaman şiddete varan tacizlere maruz kaldıklarını belirtmiş ve görüşülen kişiler, ayrıca, maruz kaldıkları şiddet ile ilgili polise şikayette buldukları zaman polisin gerekli korumayı sağlamadığını, hatta şiddete hedef olmamaları için evlerinden çıkmamaları ya da "erkek gibi" giyinmeleri yönünde ikazda bulunduğunu ifade etmiştir. Görüşülenlerden bir bölümü, salt cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri sebebiyle evlerinden atıldıklarını ve benzer bir biçimde, iş bulabilen çok az sayıda sığınmacı, LGBTT oldukları öğrenildiği zaman şiddet görerek işten çıkartıldıklarını anlatmıştır. Son olarak, görüşülen kişiler sosyal hizmetlere ve eğitime erişimde kimlikleri nedeniyle çeşitli engellerle karşılaştıklarını aktarmışlardır.

Görüşülen LGBTT sığınmacılar ve mülteciler, Türkiye'deki uzun süreli ikametleri süresince sosyal hizmetlerden faydalanmalarına ve iş bulmalarına mani olan ve en temel güvenlik koşullarından mahrum bırakılmalarına yol açan oldukça onur kırıcı dışlanmalara maruz kalmaktadır. Çoğu, Türkiye'de buldukları süreci büyük bir yoksulluk ve çaresizlik içerisinde geçirmektedir.

Mevcut rapor, dünya genelindeki cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde yaşanan insan hakları ihlalleri bağlamında değerlendirilmelidir. Halen 85 ülke eşcinsel ilişkileri suç saymaktadır ve bu ülkelerin en az yedisinde, aynı cinsiyetten reşit yetişkinler arası cinsel ilişkiler ölüm cezası ile cezalandırılmaktadır. Sırf bu nedenden ötürü, birçok LGBTT birey ülkelerinden kaçmakta ve başka bir ülkede sığınma aramaktadır. Geçtiğimiz yıllarda, Asya ve Afrika üzerinden Avrupa'ya çeşitli göçmen akımlarının kesişim noktası olan Türkiye'de de LGBTT sığınmacıların sayısında artış görülmüştür ve bu sayının büyük bir bölümü, 1978 yılından bu yana binlerce eşcinselin infaz edildiği bilinen İranlı LGBTT bireyler oluşmaktadır.

Türkiye'de bulunan LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin içinde bulunduğu bu kötü şartların iyileştirilmesi için esaslı adımların atılması gerekmektedir. Her şeyden önce, bu kişilerin can güvenliklerinin koruma altına alınması ve tacizlere karşı korunmaları için ivedilikle önlem alınmalıdır. Alınacak bu önlemler, yerel polise yoğun eğitimlerin verilmesi ve LGBTT sığınmacıların daha az düşmanca davranışlara maruz kalacakları yerlere gönderilmeleri yoluyla sağlanabilir. İkinci olarak, BMMYK, Türkiye Cumhuriyeti ve yerleştirme yapılan üçüncü ülkelerin iltica süreçleri LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin şiddete maruz kalmaları muhtemel sürenin en az indirilmesi için hızlandırılmalıdır. Bu tarafların ilgili birimlerinin LGBTT temelli mültecilik başvurularının değerlendirilmesinde uygun mülakat tekniklerini kullanmaları sağlanmalıdır. Son olarak da, BMMYK çalışanlarına, Türkiye emniyet güçlerine ve sağlık, sosyal hizmet ve eğitim sektöründe hizmet verenlere devamlılığı olan eğitimler verilmeli ve bu eğitimler, LGBTT sığınmacı ve mültecilere ilişkin duyarlılığı artırmak ve ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün en aza indirileceği bir ortamı sağlayabilmek amacıyla polis ve kayıt memurlarını, hizmet verenleri ve tercümanları da kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmalıdır.

1.2 Giriş

Türkiye'deki Sığınma Prosedürü

Akdeniz'i çevreleyen Avrupa ülkeleri düzensiz göç akımının önüne geçmek amacıyla gittikçe sertleşen tedbirler aldıkça, Türkiye Afrika, Asya ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya doğru gerçekleşen göç hareketlerinin ana kavşaklarından biri haline gelmiştir.

Her yıl, dünya çapında 40'dan fazla ülkeden mülteci Türkiye'ye ulaşmaktadır. Ancak Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişilere koruma sağlamaktadır¹. Sığınmacıların çok büyük bölümü Avrupa dışı ülkelere geldiği için Türkiye'de mülteci statüsü alabilmeleri bu çerçevede mümkün değildir. Bunun yerine, bu kişilerin koruma ve "kalıcı çözüme yönelik" beklentileri, büyük ölçüde, mültecilerin korunmasından, desteklenmesinden ve ülkelerine geri dönüş süreçleri ile üçüncü ülkelere yerleştirilmelerinden sorumlu BM kuruluşu olan BMMYK'ya düşmektedir.

Türkiye'nin 1951 Mülteci Sözleşmesi gereğince üstlendiği sınırlı taahhüdüne karşın, Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa dışından gelen sığınmacılara BMMYK'ya yaptıkları mültecilik başvurularının değerlendirilmesi esnasında ülkede kalmaları için geçici izin vermektedir. BMMYK tarafından mülteci statüsü tanınan başvuru sahipleri üçüncü ülkelere yerleştirilme hakkını kazanmaktadır. Halihazırda Türkiye'den yerleştirilme yapılan başlıca üçüncü ülkeler ise ABD, Kanada ve Avustralya'dır².

¹ Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin Madde IB (1)(a)sını "1 Ocak 1951 öncesinde meydana gelmiş olayların sonucunda" mülteci haline gelmiş kişilere koruma uygulayacağını belirterek kabul etmiştir. Bkz: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne Taraf Devletler", <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/protect/openssl.pdf?tbl=PROTECTION&id=3b73b0d63> (Erişim Tarihi: 28 Nisan 2009). Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'nü sonradan onaylayan Türkiye Hükümeti, Madde I, Bölüm B'deki Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ni sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucunda mülteci olan kişilere uygular şeklindeki sınırlandırmasını devam ettireceğini beyan etmiştir. Bkz: BMMYK, Uluslararası Görsel İşitsel Kütüphanesi, "Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme" ve "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü", <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/prsr/prsr.html> (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2009). Günümüzde Türkiye Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olan ve "coğrafi sınırlandırmayı" devam ettiren birkaç devletten biridir ve 1951 ile ilgili yükümlülüklerini sadece Avrupa Konseyi üyesi olarak yorumladığı "Avrupa menşeli" ülkelere gelenler ile bağlı olarak tanımlamaktadır.

² 2008 yılında, BMMYK çoğunluğu ABD'ye, daha az sayıda Kanada, Avustralya, Finlandiya ve İsveç'e olmak üzere 3,832 kişiyi üçüncü ülkelere yerleştirmiştir. Yerleştirilen bu kişilerin %63'ünü Iraklılar, %31'ini İranlılar, %3'ünü Somaliler ve geri kalan bölümünü de diğer 10 Afrika ve Asya ülkelerinden gelenler oluşturmaktadır.

Türkiye'deki mülteci statüsü belirleme prosedürü genellikle aylar, çoğu zaman yıllar süren, meşakkatli bir süreçtir. Türkiye'deki sığınma sistemi birbirine "paralel" iki prosedürden oluşmaktadır. Bu süreçlerden ilki, hangi ülkeden olursa olsun tüm sığınmacılar için zorunlu olan ve Türkiye'de geçici sığınma statüsü alabilmek için yerel yetkililere yapılan başvurudur. İkinci ise, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek isteyen tüm Avrupa dışından gelen sığınmacıların mülteci statüsü alabilmek için BMMYK'ya başvurduğu süreçtir. Avrupa dışından gelen tüm sığınmacılar bu "iki prosedüre" eş zamanlı olarak başvurmak zorundadır.

"Geçici sığınma statüsü" alabilmek için sığınmacıların İçişleri Bakanlığı'na başvurmaları gerekir. Geçici sığınma statüsü, sığınmacılara BMMYK'da mültecilik başvuruları incelenirken Türkiye'de yasal olarak yaşama hakkı tanır. Türkiye'nin sığınmacı kabul sistemi "dağıtma" politikası üzerine düzenlenmiştir. Sığınmacılar, mültecilik başvuruları değerlendirilirken "uydu kent" olarak tabir edilen, Türkiye'nin iç bölgelerindeki önceden belirlenmiş 30 civarında şehre yönlendirilmektedir. Sığınmacıların üçüncü bir ülkeye yerleştirilme ya da sınır dışı edilme sebebiyle Türkiye'den ayrılana dek bu şehirlerde ikamet etmeleri gerekmektedir. Bu şehirlerin dışına herhangi bir sebeple çıkabilmeleri polisin iznine tâbidir.

Türkiye halen çoğunluğunu Irak, İran, Afganistan ve Somali'den gelenlerin oluşturduğu 18.000 sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapmaktadır³. Sığınma başvurusunda bulunanların birçoğu işkence mağdurudur ve bu kişiler Türkiye'ye varmayı başarmış olsalar da, bu genellikle çok zahmetli yolculukların nihayetinde ve ellerinde ancak çok kısıtlı bir kaynakla gerçekleşebilmektedir. BMMYK ve İçişleri Bakanlığı'na kayıt olmalarının ardından, barınma ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere en temel ihtiyaçların masraflarını sığınmacıların kendilerinin karşılaması beklenir. Tüm aile bireylerinin, her altı ayda bir yenilenmesi gereken "ikamet ücreti" ödemeleri gerekmektedir ki, söz konusu bu ücret birçok sığınmacı için oldukça yüksek bir meblağdır⁴. Hem BMMYK hem Türkiye Cumhuriyeti sığınmacılara çok sınırlı mali destek sağlamakta ve sağlanan bu yardım yalnızca en zor durumda olanlara verilmektedir. Oldukça sınırlı iş olanaklarına mukabil neredeyse hiç sosyal destek de alamadıkları bu koşullarda, sığınmacıların ve mültecilerin büyük bir bölümü yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu, mültecilik başvurularına ilişkin olarak BMMYK'dan bir karar çıkmasını aylarca, hatta yıllarca, "üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek" için de buna ek olarak bir yıl ve kimi zaman da daha uzun süreler beklemektedir. Tüm bu süreçteki güvensiz yaşam koşulları ve güç bela bulabildikleri işlerde emeklerinin sömürülmesi, bazılarını Avrupa'ya yasadışı yollardan girme uğruna hayatlarını tehlikeye atmaya zorlamaktadır.

Yukarıda özetlenen bu çerçevede, LGBTT sığınmacı ve mülteciler bilhassa savunmasız bir konumda bulunmaktadır. Kendi ülkelerindeki destek mekanizmalarından kopmuş olmaları nedeniyle çok azı düzenli bir maddi desteğe sahiptir. Uydu kentlerdeki yerel halk tarafından düzenli ve çoğu zaman şiddete varan tacizlere maruz kalmakta ve diğer sığınmacı ve mültecilerden tarafından da dışlanmaktadır. Şikayet başvurularının dikkate alınmayacağını düşünen bu bireylerin ancak çok küçük bir bölümü polis korumasına başvurmaktadır. İş bulabilen az sayıdaki LGBTT sığınmacı ve mülteci ise sömürücü iş koşullarına zorlandıklarını söylemektedir. Ev bulma ve buldukları evde oturmaya devam edebilme konularında da ayrımcılığa uğramaktadırlar. Maruz kaldıkları tüm bu ağır şartlara ek olarak, LGBTT sığınmacılar ve mülteciler, genellikle ayrımcı davranış ve tavırlara maruz kalmakta, sosyal hizmetlere ve eğitime ulaşma konularında engellerle karşılaşmaktadır. Belirtilen nedenlerden ötürü, LGBTT sığınmacı ve mültecilerin tamamının, kendi ülkelerindeki

³ 2008 yılı itibarıyla BMMYK Türkiye Temsilciliğinin toplam dosya sayısı 18.209'dur. Bu sayının 12.964'ü aynı yıl içerisinde sığınma başvurusunda bulunanlardan oluşmaktadır. Alınan sığınma başvurularının, %53'ü Irak, %20'si Afganistan, %16'sı İran, %5'i Somali ve geri kalanı 40'a yakın diğer ülkelerden oluşmaktadır.

⁴ İkamet izni ücreti her yıl Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmekte ve 492 Sayılı Harçlar Kanununda düzenlenmektedir. Nisan 2009 tarihi itibarıyla 6 aylık ikamet izni ücreti kişi başına 273,80 TL'dir ve buna ilaveten, bir kereye mahsus olarak 81 TL tutarında ikamet cüzdan bedeli alınmaktadır.

ailelerinden ve arkadaşlarından, Türkiye'de bulunan diğer sığınmacılar ve mültecilerden, ayrıca ve Türkiye toplumu ve yetkililerinden tecrit edildikleri yönünde düşünceler ifade etmeleri hiç de şaşırtıcı olmamaktadır.

Türkiye'deki LGBTT Bireylerin İçinde Buldukları Koşullar

Türkiye'de bulunan LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin içinde buldukları zor durum, ülkede cinsel azınlıklara yönelik yaygın olarak süren hoşgörüsüzlük ve düşmanca yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda daha kolay anlaşılabilir. Türkiye yasaları eşcinselliği bir suç olarak saymasa da, lezbiyenleri ve geyleri açık bir biçimde koruyan kanunlar yoktur ve genel ahlâkla ilintilendirilen yasalar, LGBTT bireylere ayrımcı bir biçimde uygulanmaktadır⁵. Türkiye, 2008 yılında Eşcinselliğin Suç Kapsamından Çıkarılması Çağrısında Bulunan Birleşmiş Milletler Bildirisi'ne destek vermeyi reddeden ülkeler arasında yer almıştır⁶.

Türkiye'deki LGBTT bireylere ve bu grubun haklarını savunanlara yönelik hak ihlalleri ayrıntılı bir şekilde raporlanmıştır. Lezbiyenler, geyler, travesti ve transseksüeller kimliklerinden ötürü sürekli olarak tacize ve şiddete maruz kalmakta, yaptıkları şikayetlerde polisin kayıtsız kalması da bu durumu daha vahim bir hale getirmektedir⁷. Kasım 2008 ve Nisan 2009 tarihleri arasında Türkiye'de en az on LGBTT birey öldürülmüştür⁸. Mahkemeler, LGBTT bireyleri yasalarla korunması gereken en temel haklarından mahrum etmektedir. Mayıs 2008 tarihinde, bir İstanbul mahkemesi, LGBTT hakları savunuculuğu yapan Lambdaistanbul'un "toplumun ahlaki değerlerine ve aile yapısına aykırı olduğu" gerekçesiyle kapatılması kararını vermiştir⁹. Yargıtay, söz konusu kapatma kararını 2008 yılının sonunda, Lambdaistanbul'un "biseksüelliği, transseksüelliği ve lezbiyen, gey ve travesti olmayı özendirici, teşvik edici ve destekleyici" faaliyetler içerisinde olması durumunda kapatılabileceğini belirterek bozmuştur¹⁰. Benzer bir biçimde ve yakın bir zamanda, Ankara Valiliği,

⁵ Kanada Göç ve Mülteci Komisyonu, "Türkiye: Türkiye toplumunun ve resmi makamların gey, lezbiyen, travesti ve transseksüel bireylere yönelik tutumları, yasal mevzuat ve mevcut koruma ve hizmetler," TUR102515.E, 11 Haziran 2007, BMMYY Refworld, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/46fa537428.html> (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2009); İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları", Mayıs 2008, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/turkey0508_1.pdf (Erişim Tarihi: 1 Şubat 2009)

⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "BM: Genel Kurulun Beyanı Herkes İçin Eşit Hakları Teyit Etti", 18 Aralık 2008, <http://www.hrw.org/en/news/2008/12/18/un-general-assembly-statement-affirms-rights-all> (Erişim Tarihi: 1 Şubat, 2009)

⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek: Değişen Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları"; Avrupa Komisyonu, "2008 Türkiye İlerleme Raporu", 5 Kasım 2008 http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf (Erişim Tarihi: 5 Şubat 2009); 29 Ocak 2009 tarihli KAOS GL'nin "LGBTT Hakları Platformu: 2008'de Türkiye'de Durum" Basın Açıklaması, <http://news.kaosgl.com/item/2009/1/29/platform-of-lgbt-rights-situation-in-turkey-in-2008> (Erişim Tarihi: 2 Şubat, 2009); LGBTT Hakları Platformu, "LGBTT Bireylerin İnsan Hakları Raporu" 24 Ocak 2009, http://kaosgl.com/resim/KaosGL/Yayinlar/Igbt_bireylerin_insan_haklari_raporu_2008.pdf (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2009).

⁸ Bawer Kahir, "Transeksüel Melek'in Katili Tutuklandı" Bia Haber Merkezi, 23 Nisan 2009, <http://bianet.org/english/gender/transsexual-melek-s-killer-arrested> (Erişim Tarihi: 28 Nisan 2009).

⁹ Uluslararası Af Örgütü, ABD, "Türkiye ve LGBTT Hakları Grubu Lambdaistanbul Hakkında Arka plan Bilgisi", <http://www.amnestyusa.org/lgbt-human-rights/background-information/page.do?id=1041177> (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2009); Genç Avrupalı Yeşiller Federasyonu, "Lambdaistanbul'un Kapatılması – Türkiye'deki Bir Başka İnsan Hakları İhlali", 5 Haziran 2008, http://www.fyeg.org/cms/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=487 (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2009).

¹⁰ Gereçeli Karar, Beyoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, esas no. 2007/190; karar no. 2008/236. Ayrıca, LGBTT Hakları Platformu, Basın Açıklaması, "Lambdaistanbul'u Kapatma Kararı Bozuldu!" 27 Kasım 2008, <http://www.lambdaistanbul.org/php/main.php?menuID=26&altMenuID=46&icerikID=6407> (Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2009). 30 Nisan 2009 tarihinde, İstanbul Mahkemesi'nde (Beyoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde yeniden görülen yargılama sonucunda, mahkeme ilk celsede Yargıtay'ın gereçeli kararına riayet ederek, Lambdaistanbul'un kapatılması yönündeki kararın tersi bir karar vermiştir. Bu raporun yayına hazırlandığı esnada söz konusu karar henüz yayınlanmamıştı ama yayınlanması bekleniyordu. Bkz: Gereçeli Karar, Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, esas no. 2008/4109; karar no. 2008/5196.

travesti ve transseksüel derneği olan *Pembe Hayat* ve gey ve lezbiyen derneği olan KAOS GL'yi "yasalara ve ahlaka" muhalefet ettikleri gerekçesiyle itham etmiştir¹¹.

Raporun Gerekçesi

Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd), birkaç yıldır aralarında önemli sayıda LGBTT bireyler de bulunan Türkiye'deki sığınmacılara ve mültecilere hukuki danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. hYd, bu çalışması sırasında, bahsedilen hassas gruba mensup insanların maruz kaldığı tehlikeler ve ihlallerde gözle görülür bir örüntü olduğunu saptamıştır. Sığınmacıların ve mültecilerin Türkiye'de karşı karşıya kaldıkları koşullar zaten çok zor iken, LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin uğradığı çok boyutlu hak mahrumiyetleri ve ihlalleri özel bir ilgi ve dikkat gerektirmektedir.

Türkiye'deki LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin koşullarını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyan bir rapor şimdiye dek yayınlanmamıştır. Bu rapor, bahsi geçen bu grubun korunmasına yönelik en önemli eksikliklere işaret etmeyi amaçlamaktadır. Raporun yayınlanma amacı hükümet kurumlarına, BMMYK'ya ve ilgili diğer ilgili taraflara yapıcı eleştirilerde bulunmak ve sahadan gelen tavsiyeleri iletmektir. Bu çalışmanın, LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin içinde bulunduğu koşulların iyileştirilerek Türkiye'nin LGBTT sığınmacılar için güvenli bir ülke haline gelmesinde önemli adımların atılması gerekliliğinin fark edilmesinde öncülük etmesini umuyoruz.

1.3 Küresel Çerçevde LGBTT Bireylere Yönelik Zulüm

Tüm dünyada LGBTT toplulukları cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcı muamele ve zulümle karşı karşıya kalmaktadır¹². Bu bireyler, hem özel kişiler hem de resmi kurumlara mensup görevliler tarafından tecavüz, işkence ve cinayeti de içeren çeşitli şiddet biçimlerine hedef olmaktadır¹³. LGBTT bireylerin toplumdaki tecrit edilmeleri çoğu zaman sağlık hizmetleri, barınma, eğitim ve istihdam alanlarındaki engellemeler yoluyla olmaktadır¹⁴. Sosyal dışlanmadan, şiddetten ve bazen de öldürülmekten kaçınabilmek için LGBTT bireyler sıklıkla aileleri ve içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul gören cinsiyet kimliklerine ve heteroseksüel ilişkilere zorlanmaktadır. Bu durum duygusal açıdan ciddi ölçüde yaralanmalarına sebep olmakta ve LGBTT bireyler, toplumsal cinsiyet normlarını ihlâl ettikleri gerekçesiyle bir tür cezalandırılma olarak da çoğu zaman kendilerine yöneltilen cinsel şiddetin hedefi haline gelmektedir¹⁵.

LGBTT bireylere yönelik ayrımcılık çoğu zaman yasalar tarafından tesis edilmekte ve bu da hoşgörüsüzlüğü sürekli kılmaktadır¹⁶. Yasal birliklilik hakları ya da beraber yaşamayı sınırlayan düzenlemeler de dahil olmak üzere, LGBTT kimliğinin bütünüyle ifade edilmesini korumayan ya da yasaklayan kanunlar hala yüzlerce ülkede yürürlüktedir. 2007 yılında Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği (ILGA) tarafından yayınlanan bir rapora göre, Birleşmiş Milletler üyesi en az 85 ülke, reşit

¹¹ Uluslararası Af Örgütü, ABD, "Türkiye ve LGBTT Hakları Grubu Lambdaistanbul Hakkında Arka plan Bilgisi", <http://www.amnestyusa.org/lgbt-human-rights/background-information/page.do?id=1041177> (Erişim Tarihi: 2 Şubat 2009)

¹² Daniel Ottosson ve İLGA, "Devlet Destekli Homofobi: Aynı Cinsten Reşit Yetişkinler Arasında Cinsel İlişkiyi Yasaklayan Yasalara İlişkin Dünya Çapında Bir Araştırma", Nisan 2007.

¹³ Ibid.

¹⁴ Michael O'Flaherty ve John Fisher, "Cinsel Yönelim, Toplumsal Cinsiyet Kimliği ve Uluslararası İnsan Hakları Hukuku: Yogyakarta Prensiplerinin Çerçevesi", *Human Rights Law Review*, Sayı 8, no.2 (2008):208.

¹⁵ BM Genel Kurulu, "İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Ceza Sorunu" 17. Paragraf, 3 Temmuz, 2001, A/56/156 [http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/a10fc68f4899e0c1256ace004b6207/\\$FILE/N0144579.pdf](http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/a10fc68f4899e0c1256ace004b6207/$FILE/N0144579.pdf) (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2009).

¹⁶ Jenni Millbank, "Cinsel Yönelime Dayalı Sığınma Başvurularında Hakların Rolü", *Human Rights Law Review*, Sayı 4, no.2 (2004): 193:228, <http://hrilr.oxfordjournals.org/cgi/reprint/4/2/193> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2009).

yetişkinler arasında aynı cinsiyetten iki kişinin ilişkisini suç kapsamında değerlendirmektedir¹⁷. Dahası, bu ülkelerin yedisinde – İran, Moritanya, Suudi Arabistan, Sudan, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen ve Nijerya – karşılıklı rızaya dayalı homoseksüel fiiller için ölüm cezası uygulamaktadır¹⁸. Şeriat yasası ile yönetilen bazı ülkelerde aynı cinsiyetten olup da cinsel ilişkiye giren kişilere verilen ölüm cezası kimi zaman halka açık alanlarda taşlayarak öldürme şeklinde uygulanmaktadır¹⁹.

LGBT bireylere yönelik devlet kaynaklı zulüm aynı zamanda bu kişilere yönelik polis şiddetine göz yumma gibi resmi olmayan politikalara koştur uygulamalarla da kendini göstermektedir.²⁰ Bu tür politikalar, cinsel azınlıkları daha büyük oranda istismar riskine maruz bırakan nefret suçlarını bile rapor etmekten çoğu zaman geri durmaktadır²¹. Devletler ayrıca, toplumsal olarak kabul görmeyen cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimliklerini ruh hastalığı olarak sınıflandırarak ve LGBT hakları örgütlerinin ifade özgürlüklerini kısıtlayarak, kendi LGBT vatandaşlarına yönelik ayrımcı uygulamalarda bulunmaya devam etmektedir²².

1.4 Uluslararası Mülteci Hukuku Kapsamında LGBT Bireylerin Korunması

Birçok LGBT birey gördüğü zulüm nedeniyle ülkesinden kaçmak ve başka ülkelerde mültecilik koruması aramak zorunda kalmaktadır. Cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili başvurular kısmen veya bütünüyle politik görüş kaynaklı tehlikeli durum ekseninde ele alınabilmekle birlikte, bu tür başvurular çoğunlukla 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1(A)(2) maddesinde belirtilen beş temel gerekçeden biri olan "belirli bir sosyal gruba mensubiyete" (SGM) dayandırılmaktadır.

Sözleşme belli bir sosyal gruba mensubiyetin ne anlama geldiğini tanımlamasa da, bu gerekçenin yorumlanmasında genel olarak kabul gören iki yaklaşım bulunmaktadır. "Korunması gereken kimlik unsurları" yaklaşımı, söz konusu gruba mensup olan bireylerin değiştirilemeyecek ya da "insan onuruna temel olması nedeniyle vazgeçmeye zorlanamayacak"²³ bir özellikle birbirlerine bağlı olup olmadıklarına bakmaktadır. "Sosyal algılama" yaklaşımı ise konuyu söz konusu grubun toplumda ayırt edilmelerine sebep olan ya da toplumun genelinden ayıran belli bir özelliğe sahip olup olmadığı açısından ele almaktadır.²⁴ BMMYK esasen "korunması gereken kimlik unsurları" yaklaşımından feyz alan "sosyal algılama" yaklaşımını benimsemiştir:

Belirli sosyal grup, zulüm görme tehlikesinden başka ortak bir özelliğe sahip olan veya toplum tarafından bir grup olarak algılanan bireylerden oluşan gruptur. Bahsedilen bu özellik, çoğunlukla doğuştan gelmekte, değiştirilememekte veya kimlik, inanç ya da kişinin insan haklarını kullanımı ile ilgili temel olan bir özellik niteliği taşımaktadır.²⁵

¹⁷ Ottosson ve ILGA, "Devlet Destekli Homofobi".

¹⁸ O'Flaherty ve Fisher, 210.

¹⁹ Ottosson ve ILGA, "Devlet Destekli Homofobi".

²⁰ O'Flaherty ve Fisher, 208.

²¹ Ibid.

²² Ibid., 211-213.

²³ (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No.2: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Bağlamında 'Belli Bir Sosyal Gruba Mensubiyet',", 7 Mayıs 2002, HCR/GIP/02/02, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3d36f23f4.html> , (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2009).

²⁴ Ibid., para. 7.

²⁵ Ibid., para. 11.

LGBTT sığınmacılar, bu nedenden ötürü, sosyal gruba mensubiyet yaklaşımlarının her ikisinin de kapsamına girmektedir. Lezbiyenler değiştirilemeyecek bir özellik olan cinsel ya da duygusal olarak diğer kadınlara ilgi duyma ortak özelliğine sahipken, geyler de yine değiştirilemeyecek bir özellik olan cinsel ya da duygusal olarak diğer erkeklere ilgi duyma ortak özelliğine sahiptir. Bu özellikler, bir kimsenin kimliğine ve insanlık onuruna temel olarak görülmeleri hasebiyle, herhangi bir kişinin vazgeçmeye zorlanamayacağı özelliklerdir.²⁶

Lezbiyenler ve geyler geldikleri ülkelerde ayrı sosyal gruplar olarak da algılanıyor olabilirler. Çoğunlukla hem heteroseksüel hem de eşcinsel sosyal çevrelere sahip olan biseksüel başvuruolar ise, ayrı ("belli") bir grup olarak algılandıklarını kanıtlamakta daha fazla güçlük çekebilirler.²⁷ Bu tür durumlarda, biseksüeller haklı olarak ya lezbiyen ya da gey olarak isnat edildiklerini öne sürebilmektedir.

Transseksüel/travesti mültecilik başvuruları ise, geyler ve lezbiyenlerden farklı olarak, cinsel yönelim yerine toplumsal cinsiyet kimliği temeline dayanmaktadır. Transseksüel/travesti başvuruolar genellikle iddialarını "doğdukları anatomik cinsiyetin toplumsal cinsiyetleri ile aynı olmadığı kanaatinde olan"²⁸ sosyal gruba mensubiyet temeline dayanarak yapmaktadırlar. Söz konusu toplumsal cinsiyet, başvuruolarunun erkek ya da kadın anatomik özelliklerinden ayrı olarak, kişinin kimliğinin değiştirilemez ve temel bir unsuru olarak değerlendirilmektedir.²⁹ Transseksüel/travesti bireyler, ayrıca, birbirleriyle yakın ilişki içinde bulunabilir, ayrı bir grup olarak görülebilir ve çoğu kez farklı muameleye maruz kalabilirler.³⁰ Transseksüel/travesti temelli mültecilik başvuruları, tüm bunların yanı sıra, lezbiyen ya da gey olarak bir sosyal grubuna isnat edilmeleri temeline dayanabilirler.³¹

1.5 Özet Bulgular ve Tavsiyeler

Bulgular

Bu raporun hazırlanması sırasında görüşülen LGBTT sığınmacı ve mülteciler, fiziksel güvenliklerine yönelik tehditleri en önemli endişeleri olarak ifade ettiler. Görüşülenlerin büyük bir bölümü en az bir kere fiziksel saldırıya maruz kaldıklarını belirtti. Görüşmecilerin neredeyse tamamı, yerel halk ve diğer sığınmacı ve mülteciler tarafından sürekli taciz edildiklerini, dövüldüklerini, cinsel tacize uğradıklarını, bıçak ve başka silahlarla tehdit edildiklerini, cinsel ilişki teklifi aldıklarını ve evlerine kadar takip edildiklerini bildirdiler. Yerel halkın, yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın, kendilerine *top*

²⁶ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi Bağlamında Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliğine Dayalı Mülteci Statüsü Başvurularına İlişkin Kılavuz İlkeler", 21 Kasım 2008, para. 8, 9, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5660.html>, (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2009).

²⁷ Bkz: Sean Rehaag, "Cinsel Yönelimin Sınırlarında Devriye Gezmek: Kanada'da Biseksüel Temelli Mültecilik Başvuruları" McGill Law Journal 53 (2008), [http://osgoode.yorku.ca/osgmedia.nsf/0/EBE6DA512667DAD4852574F1004FAEDA/\\$FILE/Patrolling%20the%20Borders%20of%20Sexual%20Orientation%20--%202008%2053%20McGill%20L%20J%20I%2059.pdf](http://osgoode.yorku.ca/osgmedia.nsf/0/EBE6DA512667DAD4852574F1004FAEDA/$FILE/Patrolling%20the%20Borders%20of%20Sexual%20Orientation%20--%202008%2053%20McGill%20L%20J%20I%2059.pdf), (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2009).

²⁸ Victoria Neilson, "Keşfedilmemiş Bölge: Travesti ve Transseksüel Temelli Mültecilik Başvurularında Etkin Yaklaşımı Seçmek", Fordham Urban Law Journal 32 (2005): 265, <http://www.immigrationequality.org/uploadedfiles/Fordham%20neilson%20pdf%20final>, (Erişim Tarihi: 23 Ocak 2009).

²⁹ Ibid, 277.

³⁰ Ibid, 277.

³¹ Joseph Landau, "Değişmezlik ve "İsnat Edilen Gey Kimliği": Travesti/Transseksüel ve Cinsel Yönelim Temelli İltica Hukukunda Yeni Gelişmeler", Fordham Urban Law Journal 32 (2005): 237, <http://www.articlearchives.com/international-relations/national-security-foreign/610505-1.html>, (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2009).

diye seslendiklerini söylediler. Görüşülen lezbiyenler de sosyal olarak tutucu olan küçük kentlerde tek başına yaşayan kadınlar olarak kendilerini çok savunmasız hissettiklerini belirttiler.

Görüşülen erkekten-kadına transseksüellerin ve "erkeksi görünmeyen" geylerin büyük bir bölümü, polislerin kendilerini saçlarını kesmeleri, "erkek gibi" giyinmeleri, makyaj yapmamaları ve takı takmamaları konusunda uyardığını belirtti. Ayrıca, görüşülenlerin çoğu hedef olmamak için polis tarafından evde kalmaları yönünde tavsiye aldıklarını bildirdi. Büyük bir bölümü bu tavsiyeye uymak zorunda kalarak kendi evlerinde tutsak olduklarını, ancak bu stratejinin bile her zaman güvenliklerini sağlamaya yetmediğini, hatta görüşülenlerden kimileri de komşularının camlarına sürekli taş attıklarını anlattı.

Görüşülen LGBTT sığınmacı ve mültecilerce ifade edilen bir diğer önemli endişe ise barınma, istihdam, sosyal yardım ve eğitim alanlarında uğradıkları ayrımcılıktı. Toplumsal cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri öğrenildiğinde kendilerine ev verilmediğini ya da evlerinden atıldıklarını bildirdiler. Büyük bir bölümü, genellikle LGBTT statüleri nedeniyle, düzenli iş bulamadıklarını, iş bulmayı başarmış bir kaç kişi ise, cinsel yönelimleri veya toplumsal cinsiyet kimlikleri ortaya çıktığında - çoğunlukla da şiddet görerek- işlerinden atıldıklarını ifade etti. Görüşülenlerin neredeyse tamamı kendi imkânlarıyla yaşamlarını idame ettiremedikleri için ya yerel hayır derneklerinden ya da devlet kurumlarından medet ummak durumunda kaldıklarını anlattı. Önemli bir grup, kamu hizmeti verenler ve diğer hizmet alanlar tarafından aşağılandıklarını ya da alaya alındıklarını, bir kısmı da LGBTT statüleri nedeniyle hizmetlerden tümüyle mahrum bırakıldıklarını belirtti. Yetişkinlere sunulan çeşitli eğitimlere katılan az sayıdaki kişi, eğitimlere katılan diğer sığınmacı ve mülteciler tarafından şiddetle dışlandıkları için bu eğitimleri hemen bırakmak durumunda kaldıklarını bildirdiler. Görüşülen kişilerin büyük bir bölümü, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, mülteci başvurularının değerlendirilmesi süresinde derin tecrit ve depresyon duyguları içinde olduklarını ifade etti.

Türkiye'de yürütülen sığınma prosedürlerinin uygulanması da görüşülenler açısından önemli meseleydi. Görüşülen kişiler, sığınma başvurularını değerlendiren İçişleri Bakanlığı ve BMMYK görevlilerinin saldırgan ve mahremiyeti ihlâl eden türde sorulara maruz kaldıklarını bildirdi. Çoğu, tercih ettikleri cinsel pozisyonlar ve geçmişte sahip oldukları cinsel partnerlerin sayısı gibi sorular sorulduğunu aktardı. Bu bireyler için bir başka ciddi endişe kaynağı ise yaşadıkları güvenlik sorunlarına rağmen BMMYK kararları için beklenen uzun sürelerdir. Her ne kadar çoğu LGBTT sığınmacının başvurusu BMMYK tarafından hızlandırılmış prosedür kapsamında değerlendirilse de, görüşmesi yapılanlar, görüşmeleri için yaklaşık olarak sekiz ay, daha sonra da karar için bir altı ay daha beklemek zorunda kalmıştı. Mülteci statüsü almış olanlar ise uzun süren yerleştirme süreci ve yerleştirilecekleri ülkeye partnerleriyle birlikte gidememe ihtimalinden ötürü endişeliydi.

Tavsiyeler

Çalışmamız, prosedürlerin gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi, önceliklerin yeniden tanımlanması ve kaynakların yeniden tahsis edilmesi dahil olmak üzere bir çok değişikliğe ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Bu değişikliklerin bir kısmı kökleşmiş önyargıların hiç de kolay olmayacak bir biçimde zorlanmasına bağlı olsa da, söz konusu değişiklikler olmaksızın Türkiye'deki LGBTT sığınmacı ve mültecilerin gerçek anlamda korunmaları gerçekleştirilmesi güç bir hedef olarak kalmaya devam edecektir.

LGBTT sığınmacı ve mültecilerin can güvenlikleri acilen sağlanmalıdır. Türkiye hükümeti, bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi, durdurulması ve bu şiddet fiillerinin kovuşturulması için müspet tedbirler almalıdır. Yerel polis memurlarına cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği konularında, tercihen yerel LGBTT hakları kuruluşlarının da desteğiyle, eğitimlerin verilmesi böyle

bir çabanın temel adımını oluşturacaktır. Benzer şekilde, LGBTT sığınmacı ve mülteciler, kendileri açısından en az ölçüde hasmane olabilecek şehirlere yönlendirilmeli, korunmasız kaldıkları kentlerden başka yerlere gidebilmelerine imkan verilmelidir. LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin, özellikle LGBTT topluluklarının ve bu topluluklarının hak savunuculuğunu yürüten kuruluşların bulunduğu diğer büyük şehirlerde ve İstanbul, Ankara ve İzmir'de kalmalarına olanak sağlanmalıdır.

Türkiye hükümeti ayrıca, sığınmacı ve mülteciler de dahil olmak üzere, tüm LGBTT bireylerin korunmasına ilişkin daha geniş hukuki adımlar atma konusunda teşvik edilmelidir. Bu adımlar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Ceza Kanunu dahil olmak üzere ilgili tüm yasaların, barınma, istihdam ve devlet tarafından yapılan sosyal yardım alanlarında cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı açıkça yasaklayacak şekilde değiştirilmesini içermelidir. Ülkenin mevcut yasalarında cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği korunan kategoriler olarak belirtilmelidir. Son olarak, Türkiye Hükümeti, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması için çağrıda bulunan 2008 Birleşmiş Milletler Bildirisini benimsemelidir.

Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı tüm sığınmacıların ve mültecilerin karşılaştığı ekonomik sıkıntıları azaltacak adımlar atması, mevcut kaynaklar çerçevesinde mümkündür. Bu tür adımlar özellikle de LGBTT sığınmacı ve mültecilerin marjinalleştirilmelerinin yarattığı tahripkâr etkilerin azaltılmasında büyük bir önem taşımaktadır. Başlangıç olarak, tüm yoksul sığınmacılar ikamet izni bedelinden muaf tutulmalıdır. Benzer şekilde, sığınmacıların bir nebze de olsa işyerlerinde sağlanan korumalardan faydalanabilmelerini sağlamak amacıyla, çalışma izni alma sürecindeki idari ve mali mevzuat kolaylaştırılmalıdır. Hükümet, ayrıca, LGBTT ve diğer sığınmacı ve mültecilerin, benzer durumdaki Türkiye vatandaşlarına sağlanan sağlık hizmetlerine ve sosyal yardımlara erişebilmeleri için gerekli adımları atmalıdır.

Bunlara ek olarak, BMMYK, Türkiye hükümeti ve yerleştirme yapılan üçüncü ülkeler, sığınma ve yeniden yerleştirme prosedürlerini LGBTT mülteciler için hızlandırmalıdır. Tüm ilgili taraflar cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet ile ilgili konulara dair bir anlayışın geliştirilmesine odaklanan eğitimler düzenlemelidir. Sığınmacıları ve mültecileri rencide etmeyen ve aynı zamanda *gerçek* LGBTT temelli mültecilik başvuruları ortaya çıkarabilecek mülakat teknikleri kullanılmalı ve görüşmeler mahremiyeti ihlal etmeyen ortamlarda gerçekleştirilmelidir. Yerleştirme yapılan ülkeler, kabul ettikleri LGBTT mültecilerin sayısını arttırmalıdır.

LGBTT sığınmacı ve mültecilere yönelik olumlu hassasiyetin arttırılması ve ayrımcılığa müsamaha edilmeyen koşulların yaratılması için sağlık, sosyal yardım ve eğitim sektörlerinde de eğitimler gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla, yerel LGBTT gruplar, LGBTT sığınmacıları ve mültecileri platformlarına dahil etmeye devam etmeleri konusunda teşvik edilmelidir.

Son olarak, LGBTT ve diğer sığınmacılar ve mültecilere yeterli desteğin sağlanabilmesi için devlet kuruluşları, hizmet veren kurumlar, sivil toplum örgütleri ve BMMYK yeterli sayıda eğitilmiş tercüman istihdam etmek ve çalıştırmak konusunda teşvik edilmelidir. Tercümanlara gizlilik ilkesi konusunda eğitim verilmeli ve LGBTT sığınmacı ve mülteciler için tercüme yaparken uygun ve müteceviz olmayan bir üslup kullanılmalıdır. Zorunlu olmadığı sürece, tercümanlar yerel mülteci nüfusu içinden seçilmemelidir. Bu şekilde güvenli bir görüşme ortamı sağlanabilir ve LGBTT bireylerin başvuruları konusunda daha açık olmaları teşvik edilebilir.

2. Metodoloji ve Terminoloji

2.1 Metodoloji

Bu rapor, Türkiye'de on farklı kentte yaşamakta olan 46 LGBTT sığınmacının verdiği bilgiler temel alınarak hazırlanmıştır.³² Bu kişilerden otuz ikisi ile Haziran ve Temmuz 2008 tarihlerinde Kayseri, Nevşehir, Isparta ve Eskişehir'de gerçekleştirilen bir haftalık alan araştırmasının hazırlık aşamasında ve alan araştırması sürecinde görüşülmüştür. Söz konusu şehirler LGBTT sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettikleri kentler olmaları nedeniyle seçilmiştir. Görüşülen diğer LGBTT sığınmacılar ise tecrübelerini, Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd) Mülteci Destek ve Savunuculuk Programından (MDP) aldıkları hukuki danışmanlık görüşmeleri esnasında aktarmıştır. Uydu kentlerde gerçekleştirilen mülakatlarda kullanılan görüşme formu Ek A bölümünde yer almaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanması amacıyla yapılan görüşmeler hassas durumdaki bireylerle çalışma ilkelerine tam bir uyum sağlanarak gerçekleştirilmiştir: Görüşülen her birey, hYd'ye verdikleri bilgilerin bu raporda kullanılacağına dair önceden bilgilendirilmiş ve rızaları alınmıştır. MDP'nin Türkiye'deki hukuki yardım ve savunuculuk çalışmalarına dair bilgisi olmayan görüşmeciler bu konuda bilgilendirilmiştir. Aynı şekilde, görüşülenlerin tamamı raporun amaçları konusunda bilgilendirilmiştir. Raporda yer alan tavsiyeleri incelemeleri ve eleştiride bulunmaları amacıyla rapor yayınlanmadan önce görüşülen kişilerle temasa geçilmiş ve bu kişilerden yirmi üçü yorum ve görüşlerini iletmiştir.

Görüşülenlerin güvenliklerini ve kimliklerinin gizliliğini güvence altına alabilmek için, görüşülen kişilerin herhangi bir şekilde bireysel olarak ayırt edilmesine yol açabilecek hiç bir bilgi bu raporda kullanılmamıştır. Alıntılanan tüm görüşmeciler açık izinlerini vermiş, alıntılanan ifadelerinin içeriğini doğrulamış ve kimliklerine ilişkin tanımlama biçimlerini onaylamıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin tam metinleri hYd'de kayıt altındadır.

2.2 Terminoloji

Bu rapor boyunca "LGBTT" (lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve travesti) ve "sığınmacı" ve "mülteci" tanımları kullanılmaktadır.

LGBTT kısaltması geniş bir cinsel yönelimler ve kimlikler aralığını kapsamaktadır.

"Cinsel yönelim" "bireyin, kendi cinsine, karşı cinse veya birden fazla cinse karşı derin duygusal, romantik ve cinsel eğilim duyma ve bu cinsten bireylerle mahrem ilişkilerde ve cinsel ilişkide bulunma kapasitesi"³³ anlamına gelmektedir. "Cinsiyet kimliği" ise "bireyin, doğuştan gelen cinsiyetini karşılama ya da karşılama, beden algılayışı... giyim kuşam, söz ve davranışları da içerebilecek diğer toplumsal cinsiyet ifade biçimleri de dahil olmak üzere, derinden hissettiği içsel ve kişisel toplumsal cinsiyet deneyimi"³⁴ olarak tanımlanmıştır.

³² Ankara, Eskişehir, Isparta, İstanbul, Kayseri, Kırıkkale, Konya, Nevşehir, Niğde ve Van.

³³ Yogyakarta İlkeleri, "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliği Alanlarında Uygulanmasına İlişkin İlkeler," Mart 2007, http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2009), 6.

³⁴ Ibid.

Verili bir "cinsel yönelimin" belli bir "cinsel kimliği" çağrıştırmaması gerektiği gibi,³⁵ bireyin cinsel kimliği de illa belli bir cinsel yönelim anlamına gelmemektedir. Ayrıca, "cinsel yönelim" ve "cinsel kimlik" farklı bireylerde ve bir kimsenin yaşamı süresince değişiklik gösterebilen değişken kavramlardır.

Bu raporda yer alan ilgili diğer kavramlar da aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

"Lezbiyen" cinsel veya duygusal olarak diğer kadınlara ilgi duyan kadınlar;

"Gey" cinsel veya duygusal olarak diğer erkeklere ilgi duyan erkekler;

"Biseksüel" cinsel veya duygusal olarak hem kadınlara hem de erkeklere ilgi duyan bireyler;

"Transseksüel ve travesti (transgender)" kendini bütünüyle doğduğu cinsiyetle tanımlamayan ya da kendini aslen diğer cinsiyetle tanımlayan kişi anlamında kullanılmıştır.

Transseksüel bireylere atıfta bulunurken, bu raporda kimi zaman aşağıdaki terimler kullanılmıştır:

"Erkekten-kadına transseksüel" anatomik olarak erkek cinsiyeti ile doğmuş ama kendini öncelikle kadın olarak tanımlayan, ve,

"Kadından-erkeğe transseksüel" anatomik olarak kadın cinsiyeti ile doğmuş ama kendini öncelikle erkek olarak tanımlayan kişi.

"Sığınmacılar" ve "mültecilere" atıfta bulunurken ise, bu terimlerin hukuki ve teknik anlamları kullanılmıştır:

"Sığınmacı" 1951 Cenevre Sözleşmesi ve sözleşmeyi yürürlüğe koyan yerel yasalar uyarınca, BMMYK ve Türkiye hükümetinden koruma talep eden ve henüz bu talebe ilişkin başvurusu karara bağlanmamış kişi;

"Mülteci" yukarıda adı geçen sözleşme ve yasalar uyarınca, BMMYK ve/veya Türkiye hükümeti tarafından resmi olarak tanınmış ve korunma hakkına sahip olduğu tespit edilmiş kişi olarak tanımlanmıştır.

Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu 1951 Sözleşmesi'nin kapsamı dışında kalmakta ve bu nedenle ne "sığınmacı" ne de "mülteci" olarak tanımlanamamaktadır. Tüm mülteciler, geçmişte sığınmacı olan ve korunma başvuruları kabul edilmiş bireylerdir. Ancak, birçok "sığınmacının" başvuruları sonuçta reddedilmekte ve "mülteci koruması" dışında kalmaktadırlar.

³⁵ Amerikan Psikoloji Derneği, "Travesti/Transseksüel Bireyler ve Toplumsal Cinsiyet Kimliği Üzerine Sorularınıza Yanıtlar", 2006, <http://www.apa.org/topics/transgender.html#relationship> (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2009).

3. Bulgular

İltica Sistemi: İçişleri Bakanlığı, BMMYK ve Yerleştirme Prosedürlerindeki Eksiklikler

İçişleri Bakanlığı İltica Prosedürleri

Kayıt

Türkiye'de BMMYK koruması talep eden ve Avrupa dışından gelen kişiler, ülkede kalma hakkına sahip olabilmek için İçişleri Bakanlığı'na "geçici sığınma" başvurusunda bulunmalıdır.³⁶ Sığınmacılar, genellikle, önce BMMYK'ya kayıt yaptırmakta, sonrasında ise İçişleri Bakanlığı'nın koordinasyonunda, BMMYK tarafından büyük bir çoğunluğu ülkenin iç bölgelerinde bulunan ve sayıları 30 civarında olan uydu kentlerdeki "Yabancılar Şubesi" birimlerine yönlendirilmektedir.³⁷ Sığınmacılar, yönlendirildikleri kentleri seçmede oldukça kısıtlı bir tercih şansına sahiptir ve gerçekleştirilen sevkleri değiştirmekte büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır.³⁸ Bu kentlere sevk edilen bireylerin "gecikmeden" söz konusu illerde bulunan Yabancılar Şubesi'ne kayıt olmaları gerekmektedir.³⁹ Kayıt esnasında polis memurları sığınmacının kimliğini tespit etmekte ve ayrıntılı bir mülakat gerçekleştirmektedir.⁴⁰ İçişleri Bakanlığı, gereken durumlarda, sığınmacının tercih ettiği bir cinsiyette ve yeterliliği olan bir tercüman sağlamak durumundadır.⁴¹ Kayıttan kısa bir süre sonra, ilgili polis birimi herhangi bir ücret almaksızın "Sığınmacı Tanıtma Kartı" düzenlemektedir.⁴² Sığınmacılar, kayıt olduktan sonra uydu kentte ikamet etmeye devam ettiklerini ispatlamak için her güne kadar çıkabilecek bir sıklıkta yabancılar şubesine gidip imza vermekle yükümlüdür.⁴³ Sığınmacıların, aynı zamanda, en fazla 15 gün süre ile uydu kentlerin dışına çıkabilmek için geçici izin talebinde bulunmaları gerekir.⁴⁴

Sığınmacıların daha sonra, Türkiye'de kalan diğer tüm yabancılar gibi, ikamet izni için başvuruda bulunması gerekmektedir. Her aile bireyi için ayrı ayrı alınan ve altı ayda bir yenilenmesi gereken ikamet izninin maliyeti birçok sığınmacının karşılayamayacağı kadar yüksektir.⁴⁵ İkamet izni

³⁶ Bkz: 1994/6169 sayılı Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. ("1994 Yönetmeliği")

³⁷ "Uydu kentlerin" listesi İçişleri Bakanlığı tarafından belirli aralıklarla yenilenmekte ve değiştirilmektedir. Hâlihazırda uydu kentler ise: Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Amasya, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, Hatay, Isparta, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Mersin, Nevşehir, Niğde, Şırnak, Sivas, Tokat, Van ve Yozgat.

³⁸ Yalnızca bir başka uydu kentte yakın aile bireyleri olanlar veya ancak belli bir kentte tedavisinin mümkün olduğu sağlık sorunları yaşayanlar için ikamet ili değişikliği yapılabilmektedir. Bkz: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 57 sayılı Genelge, "Uygulama Talimatı", 22 Haziran 2006 ("2006 Genelgesi"), Madde 15.

³⁹ 1994 Sığınma Yönetmeliği, Madde 4.

⁴⁰ 2006 Genelgesi, 3-5. Maddeler. Kayıt esnasında sığınmacılara, Türkiye'ye giriş yaptıkları seyahat belgeleri, geliş esnasında izledikleri güzergah, geçtikleri ülkeler, geçiş yaptıkları ülke veya ülkelerde herhangi bir uluslararası koruma başvurusunda bulunup bulunmadıkları, geldikleri menşe ülkenin uyruğundan başka bir uyrukları olup olmadığı, Türkiye'de herhangi bir tanıdığı ya da aile ferdi bulunup bulunmadığı ve "yasadışı giriş" durumlarında kendilerine kimin yardımcı olduğuna ilişkin sorular sorulmaktadır. Başvurucunun yetkili makamlara başvuruda bulunduğu günden itibaren 30 gün içerisinde kaydının tamamlanması esastır.

⁴¹ 2006 Genelgesi, Temel İlkeler, Başvurucunun Tercüman Hizmetinden Yararlanma Koşulları

⁴² 2006 Uygulama Talimatı, Madde 3. Söz konusu bu madde her başvuru sahibine, başvurusundan itibaren 15 gün içinde kimlik kartı verileceği belirtilmektedir.

⁴³ İlden ilde değişebilen uygulamalara göre sığınmacılar her günden birkaç haftada bir kereliğine kadar değişen sürelerde polise gidip imza vermek zorundadır.

⁴⁴ 2006 Genelgesi, Madde 17.

⁴⁵ İkamet izninin maliyeti her sene Maliye Bakanlığınca belirlenmekte ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer almaktadır. 2008 yılında 6 aylık ikamet harcı kişi başı 273,80 TL'dir ve buna ilaveten, bir kereye mahsus olarak 81 TL tutarında ikamet

bulunmayanlar sağlık hizmetlerine, eğitime, sosyal yardıma ve istihdama erişimde güçlükler yaşamaktadır.⁴⁶ Yoksul sığınmacılar ikamet izni harcından muaf tutulmak için yerel idarelere başvuruda bulunabilse de⁴⁷, uygulamada bu başvurulara nadiren olumlu cevap verilmektedir.

Bu rapor çerçevesinde görüşülen LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin tamamı, yönlendirildikleri uydu kentte kayıt yaptırmış ve ilgili mevzuatta öngörüldüğü üzere Yabancılar Şubesine düzenli olarak gidip imza vermekteydi. Görüşmecilerin çoğu buldukları ildeki Yabancılar Şubesi polislerinin tutumundan memnun olduklarını bildirse de, şiddete hedef olmamak için dış görünüşlerini değiştirmeleri konusunda uyarıldıklarını anlattı. Nevşehir'deki erkekten-kadına bir transseksüelin söyledikleri de bu yöndeydi:

Yabancılar şubesindeki polisler genel olarak iyi davranıyorlar. Buraya gelen ilk transseksüel benim. Polis bana buradaki koşulları, nasıl yaşayabileceğimi ve nasıl uyum sağlayabileceğimi anlattı. Bana dikkatli olmamı, nasıl yürümem gerektiğini, erkek kıyafetleri giymemi ve bir erkek gibi yürümemi söylediler.

Benzer bir biçimde, Kayseri'de İranlı transseksüel bir sığınmacı Yabancılar Şubesinde görevli bir polisten aldığı tavsiyeyi şöyle aktardı:

Sığınmacı Tanıtma Kartımı almaya gittiğim gün saçlarım uzundu ve makyajlıydım. Benden bir daha bu şekilde giyinmeyeceğime dair söz aldılar. Bunun kendi güvenliğim için olduğunu söylediler.

Bu tür bir uyarı, dış görünüşlerinden dolayı yerel nüfus tarafından hedef alındıkları takdirde, polisin sığınmacıların can güvenliğini garanti edemeyeceğine dair ilk işareti teşkil etmektedir.

Görüşülenlerin neredeyse tamamı hemen kayıt yaptırdıklarını ve "sığınmacı" tanıtma kartı aldıklarını belirtse de, büyük bir çoğunluğu ikamet izninin maliyetini karşılayamadıklarını söyledi. Görüşülenlerden bazıları ikamet harcından muaf tutulmayı talep etme haklarının bilincinde olsa da, bu amaçla yapılan az sayıda başvurunun tamamı reddedildiği gibi, bu retlerin nedenleri konusunda da hiç kimse bilgilendirilmemişti.

Görüşme yapılan kişiler ayrıca uydu kentlerinin dışına seyahat edebilmek için gerekli olan geçici iznin polis tarafından düzenli olarak verildiğini ifade ettiler. Ancak burada belirtilen bir diğer nokta ise, polis memurlarının bu süreçte kendi takdirlerine göre karar veriyor olması idi. Örneğin bazı polis memurları sığınmacının BMMYK'dan ya da bir başka şehirde hizmet alacağı kurumda görüşmesi olduğuna dair yazılı bir teyit talep ederken, bazıları da bu tür belgeleri zorunlu kılmamıştı.

Tercümana erişim ise uydu kentlere göre değişmekteydi. Kayseri'de görüşülen sığınmacılar Yabancılar Şubesi tarafından istihdam edilen tercümanın profesyonelliğinden ve yeterliliğinden oldukça memnun olduklarını bildirdi. Nevşehir'de ise bu durumun aksi yönündeki kaygılar dile getirildi. Sığınmacılar, kendisi de mülteci olan bu kişinin cinsel yönelimlerini ya da toplumsal cinsiyet kimliklerini Nevşehir'deki diğer sığınmacılara ifşa edebileceğinden çekindiklerini belirtti. Isparta'da İranlı LGBTT sığınmacılar kendilerini tam anlamıyla ifade etmelerine yardımcı olacak gerekli sözcük bilgisinden yoksun olduğunu bildirdikleri Farsça tercümanla yaşadıkları iletişim sorunlarını aktardı. Son olarak

cüzdan bedeli alınmaktadır. 2009 Nisan ayı itibariyle söz konusu bu rakamlar yaklaşık olarak 224 ABD Dolarına ya da 165 Avro'ya tekabül etmektedir.

⁴⁶ Dahası, bir sığınmacı BMMYK tarafından mülteci olarak tanınmış olsa bile, daha önce ikamet harcını ödemiş ve ikamet izni almamışsa, birikmiş ikamet harçlarını ve buna ilişkin cezaları, yerleştireceği ülkeye gitmeden önce makamlara ödemek durumunda bırakılmaktadır.

⁴⁷ 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 88. maddesi " mali durumlarının bozuk olduğuna, ikamet tezkeresi vermeye yetkili makamlarca kanaat getirilmesini" söz konusu harçtan muaf tutulma nedeni olarak belirtmektedir.

Eskişehir'de Arapça konuşan bir sığınmacı, kentte Arapça tercüman olmadığından görevli polislerle "kırık dökük bir İngilizce" ile iletişim kurmak zorunda olduğunu belirtti.

"Geçici Sığınma" Mülakatları

Sığınmacılar, yönlendirildikleri uydu kentlerde kayıt olduktan sonra söz konusu ildeki Yabancılar Şubesinde görevli bir memur tarafından ayrıntılı bir statü belirleme mülakatından geçirilmektedir.⁴⁸ Bu mülakatın amacı, başvurunun Türkiye'deki "geçici sığınma" için uygun olup olmadığını belirlemesidir. Bu statü için gerekli olan kriteri yerine getirenlere, mültecilik statüleri BMMYK tarafından belirleninceye kadar ülkede geçici olarak kalmalarına izin verilir.⁴⁹

Birçok vakada İçişleri Bakanlığı başvurularda 15 gün içinde itiraz edilebilecek olan olumsuz sonuçları bildirmektedir. Olumlu bulunan "geçici sığınma" statüsü kararlarına ilişkin bildirimler ise nadiren yapılmaktadır. İçişleri Bakanlığı, bunun yerine, başvurunun "geçici sığınma" statüsü ancak sığınma prosedüründeki tüm adımlar başarılı bir biçimde tamamlandığında ve başvurunun ülkeden ayrılmasına az bir zaman kala resmileştirmektedir.

Görüşme yapılan LGBTT sığınmacılar ve mülteciler geçici sığınma başvurusu değerlendirme görüşmelerine ilişkin birbirinden oldukça farklılaşan deneyimlerini aktardı. Görüşmecilerin kayda değer bir bölümü mülakatı gerçekleştiren polis memurlarının tutumundan memnun olduklarını belirtti. Görüşülenler, genellikle, mülakatı gerçekleştiren polis memurlarının görüşmeleri "kibar bir biçimde" gerçekleştirdiklerini ifade etti. İranlı kadından erkeğe transseksüel bir mültecinin belirttiği üzere:

Mülakatımı erkek bir polis memuruyla erkek bir çevirmen yaptı. Polis oldukça nazikti. İran'da kadınlarla olan ilişkilerimi sorduğunda epey rahatsız hissettim. Çevirmen İranlı bir mülteciydi ve bu denli mahrem bir bilgiyi onunla paylaşmak istemiyordum. Ancak polis memuru beni teskin ederek bu tür soruları sormak zorunda olduğunu söyledi.

Bu olumlu ifadelerle rağmen görüşmecilerin neredeyse tamamı cinsel geçmişleri ve deneyimleri ile ilgili olarak mahremiyetlerini aşırı derecede ihlâl eden sorulara maruz kaldıklarını belirtti. İranlı gey bir sığınmacının aktardığı üzere:

Polis cinsel hayatımla ilgili olarak pek çok ayrıntının yanı sıra, partnerimle nasıl ve hangi değişik cinsel pozisyonlarda seks yaptığımı sordu. Bu ziyadesiyle rahatsız ediciydi. Bence cinsel yaşamım bana özel olmalı.

Yaygın olarak dile getirilen bir diğer şikâyet ise geçici sığınma başvurusu değerlendirme mülakatlarında mahremiyetin korunmuyor olmasıydı. Örnek olarak, yukarıda alıntılanan sığınmacı, mülakatının diğer polis memurlarının da bulunduğu bir odada yapıldığını söyledi. Başvurucunun cinsel geçmişini anlattığı esnada diğer polis memurlarının odada bulunuyor oluşu ve takındıkları alaycı tavır ise sıkıntısını daha da şiddetlendirmiş:

Cinsel yönelimimle ilgili konuşmaya başladığımda güldüler. Cinsel hayatımı anlatmaya başladığımda ise daha da çok güldüler.

⁴⁸ İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, 57 sayılı Genelge, "Uygulama Talimatı", 22 Haziran 2006 ("2006 Genelgesi"), Madde 9. Ayrıca 1994 Sığınma Yönetmeliği'nin 3. maddesi uyarınca 1951 Sözleşmesi'nin 1. maddesinde belirtilen "mülteci" tanımına uyan başvurularda İçişleri Bakanlığı tarafından "geçici sığınmacı" statüsü verilmektedir.

⁴⁹ İçişleri Bakanlığı "geçici sığınmaya" ilişkin kararlarını BMMYK ile, BMMYK da sonuçlandığı mülteci statüsü belirleme kararlarını İçişleri Bakanlığı ile paylaşmaktadır. BMMYK, sonuçlandığı mülteci başvurularını bir liste halinde düzenli olarak Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla İçişleri Bakanlığı'na iletmektedir. BMMYK'nın başvurulara ilişkin olarak verdiği kararların İçişleri Bakanlığı için bağlayıcılığı olmasa da, İçişleri Bakanlığı "geçici sığınmaya" ilişkin kararlarında BMMYK'nun vermiş olduğu kararları göz önünde bulundurmaktadır.

BMMYK Prosedürü

Bu rapora temel teşkil eden çalışmanın başladığı zaman ile yayınlanması arasında geçen sürede, BMMYK'nın LGBTT başvurularına ilişkin yaklaşımında, gerek genel merkezce benimsenen politika değişikliklerine gerekse de Türkiye'deki uygulamaya yansıyan kayda değer iyileşmeler gerçekleşti. LGBTT sığınmacılar ve mültecilerin Türkiye'de karşılaştıkları koruma boşluklarını BMMYK'nın tek başına kapaması mümkün olmasa da, kurum bu boşlukların azaltılması konusunda bu günkü durumundan daha büyük bir rol oynayabilir.

Kayıt

BMMYK'nın mülteci statüsü belirleme (MSB) süreci öncelikle bir kayıt görüşmesini içermektedir. Görüşülen kişilerden bazıları kayıt olmak için üç aya kadar beklemek zorunda kalmış olsa da, genel olarak BMMYK personelinin bu süreçteki tutumlarından memnun olduklarını ifade etti. Ancak, LGBTT başvuru sahipleri bu aşama esnasında hem BMMYK kapısında hem de içeride bulunan bekleme bölümünde diğer sığınmacılar tarafından taciz edildiklerini anlattı. İranlı gey bir sığınmacı bekleme bölümünde yaşadığı bir deneyimi şöyle aktardı:

Diğer mültecilerle çocukları bizimle alay ediyordu. Yanımda partnerim vardı ve gerçekten tecrit edilmiş ve yalnız hissettik... Çocuklarına bize gülmemeleri gerektiğini söylemek yerine, anneleri de onlarla birlikte gülüyordu.

Kayıt işleminin tamamlanmasının ardından sığınmacılara "birinci aşama" mülakatı için gün verilmektedir. Söz konusu bu mülakat, "mülteci statüsünün" verilmesinde veya reddedilmesinde dayanak oluşturan son derece önemli bir aşamadır.⁵⁰ Görüşülen kişiler, diğer sığınmacılar gibi, ilk mülakatları için ortalama sekiz aydan bir yıla kadar uzanan süreler boyunca beklediklerini bildirdi. Bekleme süreleri BMMYK'nın hâlihazırda mevcut olan personel kaynağına göre değişmekte ve görüşülen LGBTT sığınmacılarının tamamı MSB mülakatları için bekleme sürelerine ilişkin ciddi kaygıları olduğunu bildirdi. Bu denli uzun bir süreçte mali destek, barınma veya sosyal yardım olmaksızın yaşamlarını sürdürebilmek konusunda endişelendiklerini ifade etti. Daha ciddi bir başka endişe kaynağı ise güvenlikle ilgiliydi. Görüşülen bireylerden bir kısmı mülakatlarından önce öldürülmekten korktuklarını söyledi.

Bekleme süresine ilişkin endişeleri olan görüşülenlerin büyük bir bölümü daha erken bir mülakat tarihi verilmesi için BMMYK'ya talepte bulduklarını söylediler. Bir bölümü bu yöndeki taleplerinin sonuç verdiğini belirtse de, büyük bir çoğunluğu hiçbir cevap alamadığını bildirdi. BMMYK yakın zamandan beri LGBTT sığınmacıların ilk aşama mülakatlarını hızlandırmak ve bekleme sürelerini azaltmak için çaba göstermesine rağmen, LGBTT sığınmacılar mülakat için hala birkaç ay beklemekte ve bu arada kendilerini son derece savunmasız hissetmektedir.

Mülteci Statüsü Belirleme Mülakatları ve Bekleme Süreleri

BMMYK, mülteci statüsü belirleme mülakatları sırasında "güven ve saygı" ortamı yaratmakla yükümlüdür.⁵¹ Sığınmacılar, arzu ettikleri takdirde, erkek ya da kadın tercüman talep etme hakkına sahiptir.⁵² Buna ek olarak, BMMYK bünyesinde, sığınmacıların başvuru süreçlerinde doğabilecek herhangi bir sorunu iletebilecekleri resmi bir şikâyet mekanizması bulunmaktadır.⁵³ Yukarıda anılan gereksinimlerin yanı sıra, BMMYK'da kaynaklar azalmakta, kronikleşmiş insan kaynağı yetersizliği

⁵⁰ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "BMMYK Yönetimi Mülteci Statüsü Belirlemede Prosedüre dair Standartlar," Eylül 2005, 3.2 ve 4.3. Kısımlar, <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/4316f0c02.html> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2009).

⁵¹ Ibid., 4.3.5. Kısım

⁵² Ibid., 2.5.1. Kısım

⁵³ Ibid., 2.6. Kısım

yaşamakta ve düşme eğilimi göstermeyen büyük bir iş yükü bulunmaktadır. Görüşülenlerin ifadeleri tüm bu engellere rağmen 2008 yılının başlangıcından beri mültecilik başvurusu sahiplerine yönelik BMMYK tutumunda azımsanmayacak iyileşmeler yaşandığını ortaya koydu. Görüşülen kişiler, ayrıca, gittikçe artan bir biçimde duyarlı ve saygılı bir şekilde muamele gördüklerini aktardı.

BMMYK nihai olarak LGBTT sığınmacıların büyük bir bölümüne mülteci statüsü tanımaktadır. Ancak bu rapor çerçevesinde ulaşılan bilgilere göre, en azından 2008 yılı öncesinde, bazı BMMYK hukuki görevlileri, yönelim ya da kimlikle ilgili temel konulara odaklanmak yerine, LGBTT başvuru sahiplerine cinsel yaşamları ve tercihleri konusunda gereksiz derecede ayrıntılı ve kimi zaman mahremiyeti ihlal edici sorular sormuştur. Örneğin bir keresinde, 12 saat boyunca İranlı devlet güvenlik görevlilerinin toplu tecavüzüne uğradığını anlatan transseksüel bir sığınmacıya olayın cinsel ayrıntılarını vermesi talep edilmişti. Benzer bir biçimde bir geye ilk cinsel deneyimi sırasında partnerinin herhangi bir "sıvı, alet ya da uyuşturucu madde" kullanıp kullanmadığı defalarca soruldu. Görüşülen kişilerin birçoğuna grup seks yapıp yapmadıkları, birlikte müracaat eden çiftlere ise tercih ettikleri cinsel roller ("aktif" ya da "pasif") soruldu. Mahremiyeti fazlasıyla ihlâl eden bu tür sorular ve BMMYK görevlilerince kimi zaman kullanılan saldırgan ton birçok LGBTT birey için oldukça üzücü bir deneyim olmuştur. Gey bir sığınmacının aktardığı üzere:

Benimle mülakat yapan BMMYK görevlisi görüşme sırasında çok sinirliydi. İki kere yalan söylediğimi söyledi. Nasıl seks yaptığımı ve kaç tane seks partnerim olduğunu sordu. Mülakat boyunca ağladım. Bu sorular beni gerçekten çok üzmüştü.

BMMYK hukuki görevlilerince yöneltilen sorular aynı zamanda cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğinin mahiyetine ilişkin olarak da bazı kafa karışıklıkları olduğuna işaret etmektedir. Örneğin görüşülenlerden sığınmacılardan biri, BMMYK görüşmecisinin kendisine ülkesinde bir kadınla evlendiği için gey olamayacağını söylediğini anlattı. Basmakalıp erkeksi tavırlara sahip olan ve bu kalıplara uygun olarak giyinen başvuru sahiplerine de neden daha "kadınsı" giyinmedikleri sorulmuştu. İletilen bir başka husus ise BMMYK'nın Farsça tercümanlarından en az birinin gey erkekler için fahişeliği çağrıştıran ve küçültücü bir anlamı olan bir kelimeyi kullanmasıydı.⁵⁴

BMMYK nezdinde kayıt olunması ile mültecilik başvurusunun karara bağlanması arasındaki süre iki yıla kadar uzayabilmektedir.⁵⁵ BMMYK, LGBTT bireyler de dahil olmak üzere "hassas" grupların mültecilik başvurularını hızlandırmak için çaba göstermektedir.⁵⁶ Görüşülen kişilerden bazıları, birinci aşama mülakatlarından dört ay sonra mülteci statüsü alabilmiş olsa da, ciddi sağlık ve güvenlik sorunları olan kimi görüşülenler, başvurularının karara bağlanması için bir yıldan daha uzun bir süre beklediklerini belirtti. Bu kişilerin tamamı başvurularının karara bağlanması sürecinde çok ciddi güvenlik kaygıları olduğunu bildirdi. BMMYK kurallarına göre mültecilik başvuruları reddedilen ya da dosyaları kapanan kişiler bu karara itiraz edebilmekte veya dosyalarının yeniden açılmasını talep edebilmektedir.⁵⁷ Rapor çerçevesinde görüşülen LGBTT sığınmacıların büyük bir bölümü ya birinci aşama mülakattan sonra mülteci statüsü almıştı ya da başvurularının bir karara bağlanmasını beklemekteydi.

⁵⁴ Sığınmacılar tercümanının nötr bir kelime olan hamjensgara yerine küçültücü bir anlam taşıyan hamjensbaz sözcüğünü kullandığını bildirdi. "Hamjensbaz" sözcüğü, diğer erkeklerle para karşılığı seks yapan erkekleri ifade etmektedir.

⁵⁵ Helsinki Yurttaşlar Derneği - Türkiye, "BMMYK Türkiye'nin BMMYK Mülteci Statüsü Belirleme Prosedürü Standartlarına Uyumunun Değerlendirmesi", Eylül-September 2007, http://www.hyd.org.tr/staticfiles/files/hca_procedural_standards_report.doc (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2009), 10.

⁵⁶ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "BMMYK Yönetimi Mülteci Statüsü Belirlemede Prosedüre dair Standartlar," Eylül 2005, 4.6.3. Kısım, <http://www.unhcr.org/publ/PUBL/4316f0c02.html> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2009).

⁵⁷ Ibid., 7.1 ve 9.2. Kısım.

LGBTT Temelli Mültecilik Başvurularına İlişkin Yeni BMMYK Kılavuz İlkeleri

Kasım 2008 tarihinde BMMYK cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı mültecilik başvurularının nasıl ele alınacağına ilişkin kılavuz ilkeler yayınladı.⁵⁸ Oldukça önemli bir adım teşkil eden bu ilkeler, LGBTT temelli başvurularda koruma gerektiren koşulları geniş bir çerçevede ortaya koymaktadır. Söz konusu ilkelerde açıkça belirtildiği üzere "LGBTT temelli mültecilik başvurusunda bulunan kişinin eşcinsel ilişkisi nedeniyle daha önce zulme uğramamış olması, bu kişinin haklı nedenlerle zulüm korkusu duymayacağı anlamına gelmemektedir."⁵⁹ Benzer bir biçimde, söz konusu zulüm ister devlet makamlarınca, isterse de bu makamların engellemeye isteksiz ya da yetersiz davrandığı durumlarda özel aktörlerce gerçekleştirilsin, LGBTT temelli mültecilik başvurularının koruma gerektirdiğini belirtmektedir.⁶⁰ Bunların yanı sıra, toplumsal cinsiyet kimlikleri ya da cinsel yönelimleri, ilk sığınma başvurusunda buldukları ülkeye varduktan sonra öğrenilen kişiler de, menşe ülkelerinde gelecekte zulüm göreceklarını kanıtlayabilirse mültecilik statüsü alabilmektedir.⁶¹ BMMYK kılavuz ilkeleri, LGBTT temelli mültecilik başvurularının değerlendirilmesinde kalıplaşmış görünümünün kullanılmasının uygun olmayacağını göstermekte ve "bir kişinin yalnızca evli olduğu, çocuk sahibi olduğu ya da hakim sosyal kodlara uygun olarak giyindiği için otomatik olarak heteroseksüel kabul edilmemesi gerektiğini" belirtmektedir.⁶²

BMMYK kılavuz ilkeleri aynı zamanda LGBBT temelli sığınma başvurusunda bulunan kişilerin mülakatlarının, LGBTT bireylerin karşılaştıkları sorunlar konusunda bilgili ve eğitimli görevlilerce yapılması gerektiğini belirtmektedir. İlkeler, bu hususların yanı sıra, LGBTT başvuruçularında kullanılacak olan uygun sorular ve mülakat teknikleri konusunda eğitimlerin verilmesini ve materyallerin geliştirilmesini önermektedir.⁶³

Yerleştirme Prosedürleri

Mülteci statüsü tanınması için beklenen uzun sürenin ardından, başvuruçular bir yıl ya da fazla sürecek olan yerleştirme sürecine girmektedir. Mevcut BMMYK kılavuzları cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliğini (veya çoğu zaman bunlara eşlik eden hedef alınma durumunu) hızlandırılmış yerleştirmeyi gerektirecek özel hassasiyetler olarak ele almamaktadır. Görüşülen LGBTT mülteciler yabancı elçiliklerin personelinin tutumundan genel olarak memnun olsa da, mültecilerin tamamı yerleştirme için beklenen süreye ilişkin endişelerini dile getirdi. Bunlara yanı sıra, BMMYK'nın evli olmayan çiftleri, yerleştirme sürecinde birlikte sevk etme gibi bir politikası olmadığı için, aynı cins partnerler farklı ülkelere yerleştirebileceklerine dair ciddi kaygılar yaşamaktadır. Yaşanan onca kayıp, katlanılan travmalar ve tecridin üstüne, çoğu zaman başvuruçunun tek desteği olan sevdiği kişiden bu şekilde ayrılmak LGBTT mülteciler için özellikle çok sarsıcıdır.

⁵⁸ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, "Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliğine Dayalı Mülteci Statüsü Başvurularına İlişkin BMMYK Rehberi", 21 Kasım 2008, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5660.html> (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2009).

⁵⁹ Ibid., 24. paragraf

⁶⁰ Ibid., 27. paragraf

⁶¹ Ibid., 23. paragraf

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid., 37. paragraf

3.2 Yerel nüfus ile diğer sığınmacı ve mülteciler tarafından uygulanan şiddet ve taciz

Yerel halk tarafından taciz

Türkiye'deki LGBTT sığınmacılar tarafından ifade edilen belki de en önemli sorun yerel halk tarafından uygulanan şiddet ve tacizdi. Görüşülen LGBTT sığınmacıların neredeyse tamamı fiziksel güvenliklerine karşı tehditleri en acil ve en devamlı endişeleri olarak tanımladı.

Görüşülen kişilerin büyük bir çoğunluğu, en az bir kere şiddete maruz kaldıklarını, bazıları ise iki veya daha fazla fiziki saldırıya uğradıklarını bildirdi. Diğerleri de şiddet ya da ölümlerle tehdit edildiklerini belirtti. İranlı gey bir çiftin aktardığı üzere:

Gündüz saatleriydi ve iki adam bizi internet kafeye kadar takip etti. Orada istenmediğimizi ve kafeye bir daha gelecek olursak, bizi öldürene kadar döveceklerini söyledi. Telefonumu çıkardım ve polisi arıyormuş gibi yaptım, bu sayede gittiler. Bizi takip edip nerede oturduğumuzu öğrenmemeleri için yol boyunca saklanıp durduk.

Taciz ve şiddet tehditlerinin neticesi olarak sığınmacıların büyük bir çoğunluğu evden çıkmaya korkuyordu ve dışarıda geçirdikleri vakti en aza indirmişlerdi. Nevşehir'de erkekten-kadına genç bir transseksüel sığınmacının durumunu şöyle anlattı:

Evimden çıkamıyorum çünkü dışarı çıkarsam beni öldüreceklerinden korkuyorum. Daha geçen hafta iki adam beni bıçakla eve kadar takip etti. Biri binanın içine kadar girdi. Neyse ki daireme girip kapıyı kilitleyebildim.

Yukarıda alıntılanan sığınmacı nadiren dışarı çıkabildiği evinde kendini bir tutsak gibi hissettiğini bildirdi.

Görüşülen bazı sığınmacılar için evleri bile tehlikeli ve emniyetsizdi. Kayseri'de ikamet eden bir grup İranlı gey ve transseksüel sığınmacı pencerelerine sürekli taş atıldığını ve oturma odasında oturmaktan korktuklarını söyledi.

Erkekten-kadına transseksüel sığınmacıların büyük bir bölümü, evde saklanmanın yanı sıra saldırılardan kaçınmak için erkek kıyafetleri giydiklerini bildirdi. Örneğin, Kayseri'ye vardktan kısa bir süre sonra, erkekten kadına transseksüel bir sığınmacı ve birkaç arkadaşı bir grup yerli genç adamın saldırısına uğradıklarını söyledi. Bu saldırı sırasında burnu kırılan sığınmacı, dış görünümünü değiştirme çabasına rağmen tacizlerin ve şiddetin sürdüğünü ifade etti:

Ben bir kadını ama saçım erkek gibi kestirdim. İstedğim gibi giyinemiyorum ve giymek zorunda kaldığım giysilerin içinde rahat değilim. Başlarda ne istersem [kadın kıyafetleri] onu giyiyordum ama başıma gelen şiddet olayından sonra pantolon giymeye ve saçlarımı kesmeye başladım. Bir erkek gibi giyinmeme rağmen hala yerli halkla benzer sorunlar yaşıyorum.

Görüşülenlerin büyük çoğunluğu, komşuların ve diğer yerli nüfusun kendileriyle sürekli alay ettiğini ve dışlandıklarını bildirdi. Yine birçoğuna sık sık seks teklifinde bulunmuş ya da fuhuş yapmakla itham edilmişlerdi. Ayrıca her yaşta ve her cinsten ahalinin kendilerini *top* diye seslendiğini bildirdiler. Kayseri'deki İranlı bir sığınmacının aktardığı üzere:

Komşularımız bizi "top" ve "piç" diye çağırıyorlar. Bana ne kadara seks yaptığımı soruyorlar. Evimizin karşısında okul var ve okuldaki küçük çocuklar bile bize "top" diyor. Çocuklar teneffüstayken evimizden bile çıkmak istemiyoruz.

Lezbiyenler, yerli ahali tarafından istismar ve taciz edilmekten kaçınmak amacıyla cinsel yönelimlerini saklamak için büyük çaba sarf ettiklerini bildirdi. Saldırlara karşı korunmasız hissettiklerini ve özellikle erkek komşuları tarafından cinsel istismara ve şiddete maruz kaldıklarını da aktardı.⁶⁴ Görüşülen lezbiyen sığınmacılardan bazıları, erkek komşularının gecenin geç saatlerinde evlerine girmeye teşebbüs ettiklerini söyledi. Görüşülenlerden biri de, oturduğu apartmanın girişinde bir komşusu tarafından cinsel saldırıya uğradığını bildirdi.

Kentte bulunan diğer sığınmacı ve mültecilerce uygulanan kötü muamele

Görüşülen LGBTT sığınmacılar yerli halkın sözlü tacizlerine ve fiziki saldırılarına ilave olarak, kentteki diğer sığınmacılar ve mülteciler tarafından da taciz ve tecrit edildiklerini aktardılar. Görüşülenlerden bir kaçı, kentteki diğer sığınmacı ve mültecilerin kendilerine yerli nüfustan çok daha sert davrandıklarını söyledi. İranlı bir gey kaldığı yatakhane maruz kaldığı kötü muameleyi şöyle aktardı:

İranlı oda arkadaşımın sorunlar yaşıyorum. Beni her zaman "top" diye çağırıyor. Odamı değiştirmeye çalıştım ama polis talebimi reddetti. Sudanlı ve Somalili erkekler benimle seks yapmak istiyor. Onlardan gerçekten korkuyorum. Diğer İranlı mülteciler benimle hiç konuşmuyor bile. İntihar etmeyi düşündüm.

Benzer bir biçimde, İranlı erkekten-kadına transseksüel bir sığınmacı, toplumsal cinsiyet kimliği fark edildiğinde diğer İranlılar tarafından dışlandığını anlattı:

Diğer İranlılar benim daha önceleri erkek olduğumu anlayınca benimle konuşmak istemiyor ve dışlıyorlar. Örneğin, buraya geldiğimde bana çok iyi davranan ve iş bulmada yardım eden İranlı bir kadın vardı. Transseksüel olduğumu anlayınca benimle konuşmayı kesti.

Görüşülenler özellikle de Yabancılar Şubesine başvurduklarında diğer sığınmacı ve mülteciler tarafından taciz edildiklerini ve alay konusu yapıldıklarını ilettiler. Kayseri'deki İranlı lezbiyen bir sığınmacı imza atmak için beklerken fiziksel saldırıya uğradığını bildirdi:

Arkadaşlarımla sırada beklerken, İranlı erkek bir sığınmacı bana doğru koşarak yüzüme vurdu. Başımın gitmesini söyledim. Ama içinde bulunduğu diğer grup bize "lezbiyenler," "orospular" ve "fahişeler" diye bağırdı. Aradaki farkı anlamıyorlar.

Yukarıda alıntılanan sığınmacı, daha başka saldırılara uğramamak için polis karakoluna olabildiğince erken gitmeye çaba gösterdiğini söyledi. Kayseri'de benzer saldırılardan korkan erkekten-kadına bir transseksüel sığınmacı da farklı saatlerde imzaya gitmek için polisten izin talep etti. Polis, LGBTT sığınmacıların haftada üç yerine iki kere imzaya gelmelerine izin verdi; ancak o iki günde LGBTT sığınmacılar halen diğer sığınmacılar ve mültecilerle aynı saatlerde imza gitmek zorundalar.

Aşağıda belirtildiği üzere, LGBTT sığınmacıların birçoğu dil ve meslek eğitimi verilen kurslara, oradaki diğer sığınmacı ve mültecilerin kötü davranışlarından ötürü gitmediklerini bildirdi.

⁶⁴ Büyük ölçüde muhafazakar uydu şehirlerinde, evlenmemiş kadınlar ender olarak yalnız ya da başka kadınlarla oturmaktadır.

3.3 Yetersiz Polis Koruması

Teorik olarak, Türkiye'de bulunan sığınmacıların şahsi suçlardan korunma hakkı bulunmaktadır. Türkiye Anayasası'na göre, vatandaş olanlar ve olmayanlar hak arama hürriyeti⁶⁵ dahil olmak üzere benzer yasal haklara⁶⁶ sahiptir. LGBTT sığınmacılar, herkes gibi, polise ya da Cumhuriyet Savcılıklarına⁶⁷ şikayette bulunabilirler. Ancak, görüşülen sığınmacıların çok küçük bir bölümü taciz ve fiziksel şiddete karşı hukuki yollara başvurmak için kendilerini yeterince güçlü hissediyordu. Bir kısmı yerel halk ile diğer sığınmacı ve mültecilerin misilleme yapmalarından korkuyordu. Daha da önemlisi, görüşülenlerin çok büyük bir çoğunluğu, polisin kendilerini yaygın şiddete, tacize ve sömürülmeye karşı korumada yetersiz veya isteksiz olduğunu düşünüyordu.

Görüşülen LGBTT sığınmacıların tamamı, daha düzenli temas halinde oldukları "Yabancıların Şubesi polisleri" ile diğer polisleri birbirinden ayrı tutuyordu. Bazıları Yabancılar Şubesi polislerinden memnun olduklarını bildirirken, bazıları da görevli memurların bir bölümünün onlara oldukça ihtiyaç duyacakları hizmet alımı ve yerel hayır dernekleri konusunda bilgilendirdiğini belirtti.

Ancak yine de ortak olarak belirtilen nokta, uydu kentlerdeki polisin onlara çok az destek ve koruma sağladığı yönündeydi. LGBTT sığınmacı ve mültecilerin sürekli olarak maruz bırakıldığı şiddet, taciz ve tehditlere rağmen, görüşülen kişilerden yalnızca ikisi polise resmi şikayette bulunabilmeyi başarmıştı. Vakaların büyük bir çoğunluğunda ise, LGBTT sığınmacı ve mülteciler, bildikleri kadarıyla, polisin onlara karşı işlenen suçları takip etmediğini ya da araştırmadığını aktardılar. Kayseri'de gey bir sığınmacının aktardığı üzere:

İnsanlar beni sürekli taciz ediyor. Benimle seks yapmak istiyor. Burada gençler bana dört kez saldırdı. Her seferinde polise şikayette buldum ama hiçbir şey olmadı.

Fiziksel saldırıya uğramış LGBTT sığınmacıların çoğu, "daha dikkatli olmaları" ya da karanlıktan sonra dışarı çıkmamaları gibi nasihatlerle gönderildi. İranlı gey bir sığınmacı ve partneri saldırıya uğradıktan sonra polisten yardım taleplerini anlattı. Polis, feci şekilde dövülmüş partneri hastaneye götürdü. Ertesi gün ise, polis çifte suç duyurusunda bulunmamalarını söyledi. Eğer kendilerini savunmaya çalışırlarsa sınır dışı edilebilecekleri yönünde de ikaz etti:

Polis bize eğer bir daha saldırıya uğrarsak kendimizi müdafaa etmememizi ve karşılık vermememizi söyledi. Eğer karşılık verirsek sınır dışı edilebileceğimizi söylediler. Memur, bize şehirde yalnız dolaşan kadınların bile tehlikede olduğunu ve daha az dışarıya çıkmamız gerektiğini söyledi.

Sığınmacılara göre polisin saldırının sonrasında bir soruşturmasını başlatmayacağı aşikârdı. Polis, koruma sağlamak yerine, mağdurların ortada kalma, tecritte ve korunmasız hissetme duygularını pekiştirdi. Aynı şekilde görüşülen birçok kişi, polisin kendilerini, saldırıya uğramamak istiyorlarsa hava karardıktan sonra dışarı çıkmamaları yönünde uyardıklarını bildirdi. Görüşülen erkekten-kadına transseksüeller ise genellikle "erkek gibi" giyinmeleri ve davranmaları gibi tavsiyeler verildiğini bildirdi. Lezbiyenler ise, polisler tarafından erkeklerden uzak durmaları için uyarıldıklarını bildirdiler. Bir lezbiyen, polise saldırıya uğramaktan korktuğunu anlattığında, gey erkekler dahil olmak üzere bütün erkeklerden uzak durması şeklinde nasihat aldığını anlattı:

⁶⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 10. ve 12. Maddeler.

⁶⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 36. Madde

⁶⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, Madde 158.

Kendi topluluğumuza ve birbirimize ihtiyacımız var. Ancak gey erkeklerden yardım istemiyoruz çünkü polis bize onlarla konuşmamamızı söyledi. Polis, eğer lezbiyensek, mahallenin manavı da dahil hiç bir erkekle görüşmememiz gerektiğine inanıyor. Erkeklerle konuşursak, bizim lezbiyen olmadığımızı düşünceceklerini söylüyorlar.

Türkiye'deki LGBTT sığınmacı ve mülteci nüfusunun önemli bir bölümüne ev sahipliği yapan Kayseri'de ikamet eden sığınmacılar tarafından Nisan 2009 tarihinde olumlu bir gelişme aktarıldı. Görüşmeciler yerel polisin yardım çağrılarında kayda değer bir biçimde daha duyarlı hale geldiğini bildirdiler. Söz konusu bu gelişme, Mart 2008 tarihinde adı geçen kentte beş İranlı LGBTT sığınmacıya yönelik olarak gerçekleştirilen ciddi saldırı sonrasında yaşandı.

Görüşülenlerin çoğu taciz veya sömürü vakalarını polise bildirmediklerini söyledi. İşverenleri tarafından taciz edilen görüşülenlerden bazıları, yasa dışı olarak çalıştıkları için polisin kendilerini cezalandırabileceklerinden korktuklarını söylerken, diğerleri de polisin kendilerine inanmayacağına, ya da inansa bile şikâyetleri konusunda gerekli takibi yapmayacağına ilişkin kaygıları olduğunu ifade etti. LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin bu kanaatlerinin ardında polisin arkadaşlarını geçmişte korumadığı için kendilerine de yardımcı olmayacağı düşüncesi yatıyordu.

Son olarak, iki farklı uydu kentte görüşülen sığınmacılar, polisin gizlilik ilkesini ihlâl ederek cinsel yönelimlerini ve/veya toplumsal cinsel kimliklerini ev sahiplerine söylediğini ve bunun kendilerini daha da açık bir hedef haline getirdiğini söyledi. Bu ve benzeri deneyimler, LGBTT sığınmacıları ve mültecileri "gizliliğe" mahkum ederek onları tecrit etmekte ve şiddet ve tacize karşı daha da savunmasız bırakmaktadır.

3.4 İstikrarlı Olmayan Barınma Koşulları

Türkiye'deki sığınmacılar ve mülteciler genellikle kendi barınma masraflarını karşılamak durumundadır. İllerdeki "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları"nın yoksul sığınmacılara mali yardım⁶⁸ sağlama yetkileri bulunsa da, bu vakıflar çoğunlukla dar bütçelerle çalışmakta ve var olan kaynaklar kentte ikamet edenlerin tümü arasında paylaştırılmaktadır. BMMYK ise yalnızca en "hassas" konumdaki mültecilere oldukça sınırlı bir mali yardım sağlamaktadır. Mülteci statüsünün belirlenmesi süreci çoğunlukla aylar, hatta yıllar aldığından ve sığınmacıların büyük bir bölümü de iş bulmakta güçlük çektiğinden, güvenli barınmaya erişim ve erişilse bile, bu koşulların sürdürülmesi oldukça zor olabilmektedir. Bu durum özellikle de iş bulma konusunda engellerle karşılaşan ve çoğunlukla ailelerinden ya da geldikleri ülkedeki destek mekanizmalarından çok az yardım görebilen LGBTT sığınmacılar ve mülteciler için geçerlidir. Tüm bunlara ek olarak, yaygın bir biçimde yapılan ayrımcı uygulamalar da bu bireylerin seçeneklerini daha da kısıtlamakta, şartları diğerlerine nazaran daha da ağırlaştırmaktadır.

Görüşülenlerin büyük bir bölümü uydu kentlerde tanıştıkları diğer LGBTT sığınmacı ve mülteciler aracılığıyla ev bulabildiklerini bildirdi. Çoğu sıkışık ve aşırı kalabalık dairelerde oturmaktaydı ve tüm zorluklara rağmen genellikle diğer LGBTT bireylerle birlikte yaşadıkları için mutluymdu. Birlikte yaşıyor olmak dışarıda karşılaşılan tacizi önleyemese bile, evin içinde maddi ve manevi destek görebilmelerine olanak veriyordu. Görüşülen sığınmacılardan birinin anlattığı üzere:

İki gey mülteci ile yaşamaktan mutluym. Aynı kuşaktanız ve Kayseri'ye de aynı zamanda beraber geldik. Hepimiz Tahrán'dan geliyoruz. Birbirimizin durumunu ve yaşadıklarını anlıyoruz.

⁶⁸ 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Madde 1.

Görüşülen kişilerin tamamı kiralarını ve ilgili diğer masrafları ödeme konusunda ciddi zorlukları olduğunu belirtti. Çalışabilen çok az sayıda sığınmacı bile ev masraflarını karşılamakta zorlanmaktaydı. Görüşülenlerin çoğu yoksulluk sınırına o denli yakın yaşamaktaydı ki, herhangi bir desteğin olması çok önemliydi. Görüşülen kişilerden bazıları da mülteci statüsü aldıktan sonra üçüncü bir ülkeye yerleştirilmiş LGBTT mültecilerinden mobilya ve başka eşyaları devralmıştı. Çok az sayıdaki sığınmacıya ise BMMYK tarafından son derece kısıtlı mali destek sağlanmış, diğer birkaçına ise yurtdışındaki LGBTT kuruluşlarınca destek verilmişti. Türkiye'ye gelmeden önce yanlarında bir miktar para getirebilenler ise, Türkiye'ye geldikten kısa bir süre içinde bu kaynaklarını tüketmişti.

Görüşülen sığınmacılardan birinin ifade ettiği üzere, diğer sığınmacı ve mülteciler için geçerli olabilen fon ve destek kaynakları, LGBTT bireyler için çoğunlukla mevcut olmuyor:

Türkiye'deki bütün mültecilerin sorunları var. Ancak bazı sorunların sadece bizim durumumuza özgün olduğuna inanıyorum. LGBTT mültecilerin çoğunun yardım için gidebilecek kimsesi yok. Siyasi aktivizm yüzünden ülkelerinden kaçan mülteciler çoğunlukla kendi politik partilerinden destek talep edebilir. Dini nedenlerle kaçan mülteciler de kendi dini cemaatlerine başvurabilir. Bazıları da ülkelerindeki ailelerinden yardım isteyebilir. Çoğumuz her şeyimizi arkamızda bıraktık. İçinde bulunduğumuz topluluklardan, ailelerimizden mahrum kaldık ve tutunabilecek hiç kimsemiz yok.

Uzmanlar bu durumu "çifte marjinalite" olarak adlandırıyor. Nitekim bir yazarın belirttiği gibi, hem LGBTT hem de sığınmacı olmanın etkisi, basitçe her iki gruba da ait olmanın katmerli yükünden ibaret değil. Aksine, toplumsal alanın çeperlerine veya dışına itilmeler, geleneksel destek mekanizmalarından ve kaynaklardan çok daha derin uzaklaşmalara sebep olarak, bahsedilen bu marjinaliteyi pekiştirmektedir.⁶⁹

Yukarıda belirtildiği üzere, LGBTT sığınmacılar barınma konusunda da yaygın bir ayrımcılıkla karşılaştıklarını bildirdi. Birçoğu yabancı olmaları ya da cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri anlaşılabilir olduğu için, ya da her ikisi nedeniyle ev sahipleri tarafından reddedildiklerini söyledi. Görüşülen kişilerden bazıları da cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri öğrenildiğinde evlerinden atılmıştı. Isparta'da erkekten-kadına transseksüel olan İranlı bir mültecinin aktardığı üzere:

Üç gece bir otel odasında kaldık. Daha sonra İranlı bir mülteci dairesini bizimle paylaşmayı kabul etti. İki hafta sonra, çift olduğumuzu anlayınca, evi terk etmemizi söyledi. Özellikle ben kadını görüldüğüm ve makyaj yaptığım için onunla kalmamızı istemedi.

Görüşülenlerin çoğu komşularının kendileri hakkında polise mesnetsiz ve yanıltıcı şikayetlerde bulduklarını anlattı. Diğerleri de komşularının herhangi bir sebep yokken kendilerini ev sahiplerine şikayet ettiğini söyledi. Kadından-erkeğe transseksüel bir sığınmacı evden atılmasına yol açan öyküsünü şöyle aktardı:

Komşular ev sahibine şikayet etmişler, ev sahibi de evden çıkmamız için beş gününüz var dedi. Ayrıca kirayı arttırdı. ... Ama ödeyemiyordum. O da zaten komşularımız hakkımızda şikayette buldukları için çıkmamızı söyledi.

⁶⁹ Timothy Randazzo, "Sosyal ve Hukuki Engeller: Birleşik Devletler'de Cinsel Yönelim ve Sığınma," Queer Göçler: Cinsellik, A.B.D. Vatandaşlığı ve Sınır Geçişleri, içinde, ed. Eithne Luibhéid ve Lionel Cantú, Jr. (Minneapolis, MN: Minnesota Üniversitesi Yayinevi, 2005), 38.

Türkiye'deki yasalar bu tür hak ihlallerine karşı çok az korunma sağlıyor. Zira cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı barınma hakkı ayrımcılığı Türkiye'de yasaklanmış değil. Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun tahliye gerekçelerine yer vererek⁷⁰ ve tamirat, tevsi veya tadilin hangi surette tahliye gerektirebileceğini⁷¹ tanımlayarak bir nebze de olsa korunma sağlasa da, bu korumalardan yalnızca infazı kabil sözleşmelere sahip olan yasal kiracılar yararlanmaktadır. LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin büyük bir çoğunluğu kira sözleşmesi yapamadıklarından bu yasadan faydalanamamaktadır. Dahası, LGBTT sığınmacı ve mülteciler teorik olarak ev sahibine⁷² karşı dava açabilseler bile, görüşülen kişilerden hiçbiri bu yola başvurmamıştı ve yine büyük bir çoğunluğu misillemeden korktuklarını bildirmişti. Ayrıca davaya ilişkin avukat ve diğer masraflarla, mahkeme masraflarını karşılayabilmeleri de mümkün değildi.

3.5 İşyerinde Ayrımcılık ve Şiddet

Türkiye'deki iltica mevzuatı sığınmacılara çalışma hakkını tanımaktadır. Mevzuatta ayrıca sığınmacıların çalışma izni talep etmeleri için "desteklenmeleri ve teşvik edilmeleri" gerekliliği belirtilmiştir.⁷³ Dolayısıyla, sığınmacılar ve mülteciler, diğer tüm yabancılar gibi çalışma iznini talep etme hakkına sahiptir.⁷⁴ Ancak bu konuları düzenleyen idari prosedür karmaşık ve maliyeti de yüksek olduğundan, pratikte çok az sayıda sığınmacı ve mülteci bu hakkı kullanabilmektedir.⁷⁵ Çalışma izni başvurusunda bulunabilmek için öncelikle başvurusunun en az altı ay süreyle geçerli ikamet iznine sahip olması gerekmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, sığınmacıların birçoğu ikamet iznine sahip olmak için ödenmesi gereken harcı karşılayamamakta ve çok az sayıda sığınmacı ve mülteci ikamet harcından muaf tutulmaktadır. Sonuç olarak, çok az sayıda sığınmacı ve mülteci çalışma izni talebinde bulunma hakkını fiilen kullanabilmektedir. Başvurucu söz konusu bu süreçte ayrıntılı kimlik belgeleri ve eğitim seviyesini belgeleyen dokümanları sunmak durumundadır; ancak sığınmacıların ve mültecilerin bu tür belgeleri ülkelerinden temin edebilmeleri oldukça zordur. İşyerlerinde yaygın olan ayrımcılık ve dışlanmaya karşı korunmasız olan LGBTT sığınmacılar, çalışma izni prosedürünün gerekliliklerini yerine getirme konusunda da büyük zorluklarla karşı karşıyadır.

Sığınmacıların neredeyse tamamı yasal çalışma izni alamadığından kayıt dışı çalışmaya yönelmektedir. İşyerleri için geçerli olan standart çalışma haklarından mahrum, ilkesiz ve vicdansız işverenlerin savunmasız olarak gördüğü LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin büyük bir bölümü sömürü ve suistimale açık çalışma koşullarına maruz bırakılmaktadır.⁷⁶ LGBTT sığınmacılar ve mülteciler, özellikle de tanınabilir olanlar, işyerinde ayrımcılık ve kötü muameleyle karşı karşıya kalmakta ve işyerlerinde sıklıkla cinsel taciz ve şiddet yaşamaktadır.

Çalışma ve/veya ikamet izni olmayan kişiler de polise veya savcılığı şikâyetinde bulunabilmekte ve istisnaları gerçekleştiren işverenlere karşı yasal işlem başlatabilmektedir.⁷⁷ Ancak, sığınmacı ve mülteci yalnızca bir kısmı bu tür işlemleri başlatabilmek için gerekli bilgi, araç ve maddi kaynaklara sahiptir. Dahası, ekonomik koşullarının yetersizliği ve iş imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle, birçok LGBTT sığınmacı

⁷⁰ 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun.

⁷¹ Ibid.

⁷² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 36.

⁷³ 2006 Genelgesi, Madde 19.

⁷⁴ 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun.

⁷⁵ Yabancıların çalışma izinleri hakkında kanuna göre, söz konusu iş için yeterliliği olan Türk vatandaşının bulunmadığı işlerde yabancıların çalışmasına izin verilir. Sığınmacıların birçoğu bu koşulları yerine getirmelerini sağlayacak dil becerisi ve özel yeterliliğe sahip değildir. Gerekli yeterliliğe sahip olan az sayıda sığınmacı ve mülteci ise öncelikle Çalışma Bakanlığı ile ağır ve külfetli bir prosedüre girmeyi kabul edecek bir işveren bulmalıdırlar.

⁷⁶ A.B.D. Mülteciler ve Göçmenler Komitesi, "2008 Dünya Mülteci Anketi – Türkiye," Haziran 19, 2008, <http://www.refugees.org/countryreports.aspx?id=2175> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2009).

⁷⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 36; 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu, 158 Madde.

ve mülteci dayanabildikleri sürece bu tür tacizlere tahammül etmek durumunda kalmaktadır. Şikayette bulunan az sayıda kişi ise işverenlerin misillemede bulunma riskini göz önüne almak zorunda kalmaktadır.

Ayrım gözeterek istihdam

Bu rapor çerçevesinde görüşülen LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin çoğu tüm çabalarına rağmen Türkiye'de iş bulamadıklarını belirtti ve bu durumu ya LGBT kimliklerine, ya sığınmacı statülerine ya da her ikisine birden bağladı. Kadından-erkeğe transseksüel bir sığınmacı, sık sık karşılaşılan işveren tepkisini şöyle anlattı:

Birçok iş için başvuru yaptım, her seferinde sordukları ilk soru erkek mi yoksa kadın mı olduğumdu. Ben de iş aramayı bıraktım. İnsanların bana bakış şekli beni pes ettirdi.

Görüşülen kişilerden bir bölümü, eleman arayan mağaza ve kurumlarda dış görünüşleri nedeniyle iş başvurusu dahi yapmalarına izin verilmediğini anlattı. Kayseri'de yaşayan eşcinsel bir erkek sığınmacı yaşadıklarını şöyle aktardı:

Birçok farklı yere iş başvurusunda buldum ve aldığım cevap her seferinde hayırdı. Kapısında "eleman aranıyor" yazan dükkanlar bile bana hayır dedi. Bir dükkana girdiğimde sanki bir yaratmışsın gibi bakıyorlar. İş istediğini söylediğimde ise, evet birine ihtiyacımız var ama bu sen değilsin diyorlar.

Birçok görünür LGBTT sığınmacı ve mülteci de iş ararken aşağılandıklarını ve kendileriyle alay edildiğini anlattı. Erkekten-kadına transseksüel İranlı sığınmacı anlattığı üzere:

Ne zaman iş aramaya çıksak insanlar bize gülüyor. İş için bir yere girdiğimizde, bize "bayan" ya da "abla" diye sesleniyorlar. Bir de sanki flört eder gibi yapıp bizimle birlikte olmak istediklerini ima ediyorlar. Ben kaligrafi bilirim ve Kuran ayetlerini yazabiliyorum. Bazı işler ürettim ve dükkanlara götürdüm ama eşcinsel olduğumuzu öğrendiklerinde bizden hiçbir şey satın almıyorlar. Satılması için kaligrafileri bıraktığımız bir kitapçı vardı ama onlar da satmayı reddetti.

İşyerinde Taciz

Çalışan veya çalışmış olan LGBTT sığınmacılardan ve mültecilerden bazıları cinsel yönelimlerinden ve/veya toplumsal cinsiyet kimliklerinden dolayı işyerlerinde taciz, şiddet ve işten atılma ile karşı karşıya kaldıklarını belirtti. Erkekten-kadına transseksüel İranlı bir sığınmacı fiziksel şiddet tehdidiyle nasıl işten atıldığını şöyle anlattı:

Yerel bir fabrikada iş bulmuştum. İşe erkek gibi giyinip gittim çünkü öyle giyinirsem daha kolay kabul görebileceğimi düşünmüştüm. İş gerçekten çok zordu ve ağır yük kaldırmak gerekiyordu. İkinci gün küpelerimi çıkarmayı unuttum ve işten atıldım. Şefim bana kapıya kadar eşlik etmesi için başka bir çalışan çağırdı. Adam yolda cebinden bir bıçak çıkarıp başıma dayadı ve kulağımı kesmekle tehdit etti. Fabrikanın dışına kadar sırtımda bir bıçakla yürütüldüm.

Erkekten-kadına transseksüel olan bir başka sığınmacı ise işverenin cinsel tacizine ve fiziksel tehdidine maruz kaldığını şöyle anlattı:

Bir lokantada çalışıyordum. Çalışmaya başladıktan üç gün sonra lokantanın sahibi yüzüme makas dayayıp beni tehdit etti. Daha sonra beni "çıkarmak" istediğini söyledi. Benimle birlikte olmak istediğini anladım. Üç günlük emeğimin karşılığı olan parayı aldım ve bir daha lokantaya geri dönmedim. Çok korkmuştum.

Görüşülen diğer LGBTT sığınmacılar ve mülteciler de cinsel yönelimleri ve/veya toplumsal cinsiyet kimlikleri bilinir olduğundan işyerinde çalışmanın mümkün olmadığını onayladı. İranlı bir geyin anlattığı üzere:

Partnerim bir iş buldu. Birkaç gün sonra, [partnerimin işvereni] bizi şehir merkezinde birlikte yürürken gördü. Hemen ardından da partnerim işten atıldı.

Aynı şekilde, erkekten-kadına transseksüel bir sığınmacı işten çıkarılmasını şu şekilde anlattı:

Buraya geldiğimde bir lokantada çalışmaya başladım. Transseksüel olduğumu anladıkları zaman onlarla çalışmamı istemediklerini söylediler. İşyerlerinde yalnızca kadınların çalışmasını istediklerini anlattılar. Onlara kadın olduğumu anlatmaya çalıştım ama anlamadılar ve beni işten çıkardılar.

Görüşülen sığınmacı ve mültecilerin tamamı işverenlere karşı yasal başvuru hakkına sahip olmadıklarını ve çalışma izinleri olmadığı için yetkili makamlara başvuramayacaklarını düşünüyordu. Dahası, büyük bir çoğunluğu içinde buldukları duruma en iyi ihtimalle kayıtsız, en kötü ihtimalle ise düşmanca yaklaşacaklarına inandıkları kanun infaz sistemine yabancılaşmıştı.

Görüşülen sığınmacıların ve mültecilerin küçük bir bölümü, başka bir iş bulamadıkları için seks işçiliğine yönelmek zorunda kaldıklarını belirtti. Bu kişiler korunmasız cinsel ilişkiye zorlandıklarını ve kendilerini müşterilerini ellerinden almakla suçlayan Türkiyeli seks işçilerinin taciz ve saldırılarına maruz kaldıklarını anlattı. Isparta'daki İranlı bir geyin belirttiği üzere:

Isparta'ya ilk geldiğimde bir lokantada dört ay kadar çalıştım. Patronum eşcinsel olduğumu anladığında beni kovdu. Şimdi Eğirdir ve Isparta'da seks işçisi olarak çalışıyorum. Seks işçiliği yapmaya mecburum çünkü hiç param yok ve bir şekilde hayatımı idame ettirmek zorundayım.

Seks işçiliği yapan bu bireyler LGBTT olmak, sosyal olarak dışlanan bir meslek olan seks işçiliği yapmak, sığınmacı olmak ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin olmaması ya da çok düşük düzeyde olması gibi çoğul marjinalliklerden muzdarip durumdadır. Cinsel yolla bulaşan hastalıklara ve şiddete maruz kalabilecek olan bu bireylerin, hayatlarını idame ettirme yöntemi olarak zorlandıkları tek seçenek de, kısa dönemde can güvenliklerini, uzun dönemde ise sağlıklarını tehdit etmektedir.

3.6 Sağlık Hizmetlerine Erişim

Türkiye'deki sığınmacı ve mülteciler sağlık harcamalarını kendileri karşılamak zorundadır.⁷⁸ BMMYK en "hassas" durumdaki sığınmacı ve mültecilere maddi yardım sağlasa da, söz konusu bu yardım genellikle sağlık harcamalarının tümünü karşılamaya yetmemektedir.⁷⁹ Devlet ise, yalnızca aşırı derece yoksul olan sığınmacı ve mültecilere, BMMYK'nın yardım sağlamadığı durumlarda sağlık hizmeti vermektedir. Ancak bu yardımlar da kısıtlı devlet kaynakları nedeniyle sınırlıdır.⁸⁰ Sığınmacılar kamu hizmetlerinden yararlanabilmek için geçerli ikamet belgesi ile birlikte yerel polise başvurmakta; görevli memurlar da, sığınmacıyı, başvuruçunun maddi veya sağlık ihtiyacını değerlendiren ve gerekli gördüğü durumda yerel bir sağlık kurumuna yönlendiren "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na" sevk etmektedir.⁸¹ Sığınmacılara yönelik olarak uygulanan yerel sağlık sevk sistemi, ilden ile büyük farklılıklar göstermektedir. Nitekim bazı illerdeki uygulamalar Türkiye iltica yönetmeliği

⁷⁸ 2006 Genelgesi, Madde 19.

⁷⁹ A.B.D Mülteciler ve Göçmenler Komitesi, "2008 Dünya Mülteci Anketi – Türkiye".

⁸⁰ 2006 Genelgesi, Madde 19.

⁸¹ 2006 Genelgesi, Madde 19. İl "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları" il, belediye, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler bölümleri temsilcileri, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, gönüllü vatandaşlar, muhtarlar ve müftülerden oluşan bir üst kurul tarafından yönetilir.

standartlarına uygun, hatta bu standartların üzerinde olmakla birlikte, genel durum bu standartların çok altındadır. BMMYK'nın çalışma ortağı olan sivil toplum kuruluşları⁸² bazı uydu kentlerde ücretsiz psikolojik danışmanlık hizmeti vermektedir.⁸³ 2008 yılının sonlarında yürürlüğe giren mevzuat ile birlikte, Avrupa dışından gelen sığınmacı ve mültecilere verilen bu sınırlı sağlık desteğinin miktarı daha da azaltılmıştır.⁸⁴

Sağlık Yardımı

Görüşülen LGBTT sığınmacı ve mülteciler sağlık hizmetlerine erişim konusunda diğer sığınmacılarla karşılaştırıldığında herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını belirtti. LGBTT sığınmacılar, diğer sığınmacılar gibi, sağlık giderlerini karşılamakta zorluk çektiklerini ifade etti. Ancak içinde buldukları maddi koşullar ve istihdam konusunda karşılaştıkları zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, LGBTT sığınmacıların sağlık hizmetine erişimin çok daha güç olduğu söylenebilir.

Görüşülen sığınmacı ve mültecilerin çoğu ilk muayene ve teşhis aşamasında sağlık hizmetine erişebildiklerini, ancak tedavi, ilaç, ameliyat masraflarını da dahil olmak üzere diğer masrafları karşılayamadıklarını ifade etti. Gerekli tedaviden faydalanamamaları nedeniyle, birçok sığınmacı, sağlık durumlarının kötüleştiğini ve semptomlarında artış olduğunu ifade etti. Örneğin şeker hastası olan bir sığınmacı üç ay süresince hastalığın tedavisi için gerekli ilaçları kullanamadığından karaciğer yetmezliğine yakalandı.

Önemli bir not olarak, görüşülen LGBTT sığınmacılar ve mülteciler cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle sağlık çalışanlarının kötü muamelelerine maruz kalmadıklarını ve erişebildikleri sınırlı sağlık hizmetinden memnun olduklarını belirtti. Ancak sığınmacıların büyük bir kısmı sağlık kurumlarında tercümanlık hizmetinin verilmemesini, sağlık hizmetinin kalitesini düşüren önemli bir engel olarak tanımladı.

Ruh Sağlığı Hizmetleri

LGBTT sığınmacılar ve mülteciler maruz kaldıkları şiddet ve dışlanmanın bir sonucu olarak psikolojik problemleri olduğunu sıklıkla dile getirdi. Depresyon, anksiyete, intihar düşünceleri, kabus görme, uykuya dalmada güçlükler, hafıza problemleri, yalnızlık ve tecrit hissi gibi yakınmaları olduğunu söylediler. Bir sığınmacının anlattığı üzere:

Migren ve kalp şikâyetlerime ek olarak ruh sağlığımla ilgili sorunlarım var. Burada kimsem yok. Yalnızım. Bu kent çok muhafazakâr bir şehir. Yerel halktan benimle arkadaşlık eden kimseler yok. Diğer mülteciler bile beni gördüklerinde yollarını değiştiriyor ve benimle konuşmuyorlar. İntihar etmeyi düşündüm ama yapamadım. Ruhsal olarak kendimi dengeli hissetmiyorum ve sürekli endişeliyim. Bunları konuşabileceğim kimse de yok.

⁸² "Uygulama" ortakları ilgili faaliyetleri gerçekleştirmek için BMMYK'dan kısmi düzeyde maddi destek almaktadırlar.

⁸³ İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı İstanbul, Ankara, Eskişehir, Bilecik ve Kütahya illerinde psiko-sosyal hizmet vermektedir. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ise Ankara, Aksaray, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde illerinde benzer hizmetler sunmaktadır.

⁸⁴ 1 Kasım 2008'de yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında Türkiye'de yaşayan tüm bireylere sağlık sigortası temin edilmiştir. Ancak, söz konusu kanun gereğince yalnızca "sığınmacı ve vatansız" olarak tanınan kişiler ücretsiz olarak sağlık hizmetlerinden yararlanabilecektir. Bkz. Madde 3, para. 27. Yukarı belirtildiği üzere, İçişleri Bakanlığı "geçici sığınma" başvurularına ilişkin olumlu yanıtı sığınmacı yerleştirme ülkesine gitmek üzere Türkiye'den çıkış yapmadan birkaç gün önce vermektedir. Dolayısıyla da, sığınmacıların birçoğunun "geçici sığınma" başvuruları aylarca askıda kalmaktadır ve başvuruları olumlu sonuçlanmayan sığınmacılar devletin sunduğu sağlık imkanlarından yararlanamamaktadır. Aynı zamanda, bir önceki sistemde sığınmacı ve mültecilerin sağlık ihtiyaçlarını değerlendiren ve gerektiğinde bu ihtiyaçları karşılayan, il bazında örgütlü "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları," bu desteği yeni sistemde sağlayamaz duruma gelmiştir.

Bir diğer sığınmacı ise:

Partnerim ve ben artık gece uyuyamaz hale geldik. Kabuslar görüyorum ve çılgılık atarak uyanıyorum. Artık uyuyamıyorum bile... Çok fazla psikolojik problemim var.

Bu kişiler buldukları uydu kentlerde nadiren psikolojik teşhis ve tedavi hizmetlerine ulaşma imkanı buluyor. Psikolojik destek alan az sayıda sığınmacı ise ya BMMYK ya da BMMYK'nın uygulama ortağı olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) tarafından yönlendirilmiştir.

3.7 Sosyal Yardıma Erişimdeki Engeller

Türkiye'de kısıtlı bir derece sağlanan sosyal yardım "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları" tarafından sağlanmaktadır. Bu vakıfların mütevelli heyetleri, vakfa yapılan başvuruların değerlendirilmesi ve nakdi ve aynı yardımların tahsis edilmesinden sorumludur. Ancak maddi ihtiyaç durumunda olma kriterleri ve ihtiyaç değerlendirmesinin hangi esaslara göre yapıldığı açık olarak belirtilmemektedir. Bu durum, başvuruların keyfi ve tutarsız bir şekilde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Üstelik var olan kısıtlı kaynaklar tutarlı olmayan bir biçimde harcanmakta ve Türkiye vatandaşları dahil olmak üzere il sınırları içinde ikamet eden her birey arasında paylaştırılması gerekmektedir.

Bunlara ek olarak, sosyal yardım sistemi bir uydu kentten diğerine önemli farklılıklar göstermektedir. Bazı kentlerde yaşayan yoksul sığınmacılar sosyal yardım kurumlarına erişemediklerini dile getirdi. Bazı kentlerde ise, yerel hayır kurumlarının, belediyelerin veya sivil toplum kuruluşlarının kendilerine yiyecek, giysi ve battaniye yardımı sağladığını bildirildiler. Bazı sığınmacılar da BMMYK'nın oldukça asgari bir düzeyde maddi destek sağladığını ifade etti.

Türkiye'de yaşayan sığınmacılar için sınırlı ölçüde mevcut olan sosyal yardıma erişimde, LGBTT sığınmacılar cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle ciddi engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Görüşülen sığınmacılar sosyal yardımlardan yararlanmalarının engellendiğini ve hizmet verenlerin ve diğer hizmet alanların aşağılayıcı muamelelerine maruz kaldıklarını belirtti. Gey bir sığınmacı Kayseri'deki bir hayır kurumunda yaşadığı deneyimi şöyle anlattı:

Yerel bir hayır kurumunun aşevine yönlendirilmiştik. Eşcinsel olduğumuzu öğrendiklerinde bize yemek vermediler. Makyaj yaptığımız ve saçımız uzun olduğu için yerel halktan yemek almaya gelenler bize sürekli gülüyordu. Saçlarımızı kesip aynı hayır kurumuna tekrar gittim ama yine vermediler. Temiz olmadığımız için ve bize dokunamayacaklarından ötürü yemek veremeyeceklerini söylediler.

Sadece hakkımızı talep ediyoruz, daha fazlasını değil... Yalnızca insan gibi muamele görmek istiyoruz, hayvan gibi değil.

Görüşülen LGBTT sığınmacılar kamu kurumlarında da benzer muamelelere karşılaştıklarını anlattı. Ciddi sağlık sorunları olan kadından-erkeğe transseksüel bir sığınmacı valilikten yardım istediğinde yaşadığı sorunu şöyle aktardı:

Orada çalışanlar bana, sen Bülent Ersoy musun, dedi. Anormal ve hasta olduğumu, bana bakacak bir erkek arkadaş bulmam gerektiğini çünkü bana yardım etmeyeceklerini söylediler. Camiye gitmeye ve faturalarımızı ödeyebilmek için insanlarla yatmaya zorlandım. İki üç gün hiçbir şey yemediğimiz oluyor. Burada partnerimle beraberim, birbirimizden güç alıyoruz.

3.8 Misafirperver Olmayan Eğitim Ortamı

Türkiye Anayasası hem Türkiye vatandaşlarının hem de vatandaş olmayanların ilköğretim hakkını güvence altına almıştır.⁸⁵ Yetişkin sığınmacılar ve mülteciler de halk eğitim merkezlerinde dil ve meslek kurslarına katılma hakkına sahiptir.⁸⁶ Bu haktan yararlanabilmek için mülteciler ve sığınmacılar geçerli ikamet iznine sahip olmalıdır.⁸⁷ Görüşülen LGBTT sığınmacı ve mültecilerin çoğunun ikamet izinleri bulunmamaktadır.

Türkiye'deki az sayıda sivil toplum kuruluşu sığınmacılara dil ve meslek eğitimi vermektedir. Bu kurslar ücretsiz olmasına rağmen, görüşülen sığınmacılardan yalnızca ikisi bu kurslara katıldığını bildirdi. Sığınmacıların ve mültecilerin büyük bir bölümü bu kurslardan ya haberdar olmadıklarını ya da nasıl kayıt olmaları gerektiğini bilmediklerini belirtti. LGBTT sığınmacıların mevcut sosyal yardımlara erişimde karşılaştıkları güçlükler göz önüne alındığında, böyle bir sonucun şaşırtıcı olmadığını söylemek mümkündür.

Görüşülen sığınmacılardan yalnızca biri salt cinsel yöneliminden ötürü dil eğitimi almasına izin verilmediğini bildirdi. Dil kursuna katılmak için defalarca başvurmasına rağmen, polis kendisini bu kursa yönlendirmediğini söyledi. Ancak aynı nedenden dolayı eğitime erişimleri engellenen başka sığınmacılar da vardı. Diğer sığınmacıların ve mültecilerin tacizleri birçok LGBTT sığınmacının dil ve meslek eğitimlerine katılmamalarının temel nedenini oluşturuyor. Görüşülen sığınmacıların büyük bir bölümü kurslara yazıldıklarını, fakat diğer sığınmacılar tarafından alaya alındıkları için devam etmediklerini ifade etti. Kayseri'deki gey bir sığınmacının aktardığı üzere:

Yerel bir okulda Türkçe kursuna gidiyordum. Sınıfımda ülkemden çok sayıda mülteci daha vardı. Benimle ve arkadaşarımla dalga geçiyorlar ve bizden uzak duruyorlardı. Kendimi o kadar dışlanmış hissettim ki bir daha o kursa gitmedim.

Bir diğer sığınmacı ise:

Herhangi bir kursa gitmemek daha iyi, çünkü kendi ülkemizden gelen diğer mültecilerden korkuyoruz. Bize sürekli gülüyorlar, hatta bazıları tehdit bile ediyor. Ne diye bunlara katlanalım ki?

⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 42; 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 2.

⁸⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Eğitim Kurumları Yönergesi, 14 Şubat 2006/ 26080, Madde 54; Meslek ve Teknik Eğitim Yönergesi, 3 Temmuz 2002/ 24804, Madde 45(b).

⁸⁷ İbid.

4. Tavsiyeler

Türkiye'de yaşayan 46 LGBTT sığınmacı ve mülteciyi kapsayan çalışmamız söz konusu bu topluluk için sağlanması gereken koşulların yaratılması için çok sayıda somut değişikliğe ihtiyaç olduğunu ortaya koydu. Bu değişiklikler var olan prosedürlerin gözden geçirilerek değiştirilmesini, önceliklerin yeniden tanımlanmasını ve kaynakların yeniden tahsisini içermektedir. Bu değişikliklerin bir kısmı kökleşmiş önyargıların hiç de kolay olmayacak bir biçimde zorlanmasına bağlı olsa da, bu türden değişimler olmadan Türkiye'deki LGBTT sığınmacı ve mültecilerin gerçek anlamda korunmaları gerçekleştirilmesi güç bir hedef olarak kalmaya devam edecektir.

Bu raporda yer verilen bulguların faydalı olabilmesi için ilgili tarafların her birine yönelik tavsiyelerimiz aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Hükümetine, İçişleri Bakanlığı'na ve Uydu Kentlerdeki Polis Birimlerine Yönelik Tavsiyeler

- LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik şiddetin önlenmesi, durdurulması ve söz konusu bu fiillerin kovuşturulması için müspet tedbirler alınmalıdır.
- LGBTT sığınmacılar ve mülteciler tarafından yapılan şikâyetler gereğine uygun olarak ve zamanında ele alınmalıdır.
- LGBTT sığınmacılardan ve mültecilerden talep geldiği takdirde ikamet ettikleri alanlarda düzenli devriyeler görevlendirilmelidir.
- Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı şiddetin önlenmesi amacıyla LGBTT sığınmacı ve mültecilere danışılarak ilgili diğer polis tedbirleri alınmalıdır.
- LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin, cinsel yönelimleri ve toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle daha az hedef alınma olasılığının bulunduğu büyük şehirlerde ikamet etmelerine olanak sağlanmalıdır. LGBTT toplulukların ve hak savunucularının yerleşik olduğu ve destek verebilecekleri kentlere odaklanılmalıdır. LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin bu kentlere yönlendirilmelerine izin verilmelidir.
- Uydu kentlerdeki polis memurlarına LGBTT sığınmacılarla ve mültecilerle iletişim kurma, hizmet verme ve bu kişilerce iletilecek şikâyetleri etkili bir biçimde ele alma konularında eğitim verilmelidir.
- Uydu kentlerdeki polis memurlarına cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği ve LGBTT sığınmacılarla ve mültecilerle irtibat halinde olma ve hizmet verme gibi konulardaki iyi uygulamalar hakkında eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, LGBTT sığınmacılara cinsel yönelimlerini ya da toplumsal cinsiyet kimliklerin saklamaları, evlerinden dışarı çıkmamaları ve sosyal etkileşimde bulunmamayı önerme dışındaki alternatiflere odaklanılmalıdır.
- "Geçici sığınma" mülakatlarını gerçekleştiren Yabancılar Şubesi birimlerinde görevli polis memurlarına, muhtemel cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelli başvuruların nasıl tespit edilebileceği ve kişinin mültecilik başvurusu ile ilgili önemli olabilecek bilgilerin tehditkâr ve ürkütücü olmayan yöntemlerle nasıl alınabileceğine ilişkin eğitimler verilmelidir. Görevli memurlar, başvuruçunun cinsel geçmişine odaklanmak yerine, sığınmacının LGBTT bir birey olarak kimliğine ilişkin bilgilerin ne tür sorularla ortaya konmasının uygun olabileceği konusunda eğitilmelidir.
- Eğer kişinin ifade ettiği mültecilik iddiası bakımından önem taşıyan belirli bir zulüm deneyimini (örneğin cinsel ilişkiye zorlanma gibi) anlamak bakımından gerekli değilse, görevli memurlar,

mahrem konularda (örneğin cinsel ilişki pozisyonları, cinsel ilişki ve seks partnerlerinin sayısı gibi) kişinin özel alanına fazlasıyla giren ya da tehditkâr olarak algılanabilecek cinsten soru sormamak üzere eğitilmelidir.

- Görevli memurlar, cinsel yönelim ve cinsel kimliğe dayalı mültecilik iddialarının inandırıcılığını araştırırken kişinin dış görünüşü ya da diğer davranışsal stereotiplere (örneğin bütün gey erkeklerin "kadınsı" olduğu ya da lezbiyen kadınların "erkeksi" olduğu gibi) odaklanmamak üzere eğitilmelidir.
- Yalnızca LGBTT temelli başvurularda değil, tüm başvurularda mültecilik iddialarını gerektiği şekilde değerlendirebilmek için ilgili dillerde tercüme hizmeti verecek yeterli sayıda tercümanın istihdam edilmesi gerekir.
- Sığınma korumasından yararlanmak üzere başvuran LGBTT sığınmacılara, onlarla mülakat yapacak olan görüşmeci ve tercümanın cinsiyetiyle ilgili bir tercihi olup olmadığı mutlaka sorulmalı; eğer varsa bu tercihe göre bir görevlendirme yapmaya gayret edilmelidir.
- Tercümanların LGBTT sığınmacılarla çalışmak konusunda eğitilmesi gerekir. Bu hususta; gizlilik, tarafsızlık ve bireysel farklılıklara saygıyla ilgili konuların altı özellikle çözümlenmelidir. Tercümanların LGBTT sığınmacılarla yapılacak mülakatlarda başvuru tarafından aşağılayıcı ya da mütecaviz olarak algılanmayacak uygun bir üslup kullanmaları temin edilmelidir.
- LGBTT temelli başvurularda yardımına başvurulacak tercümanların, imkânlar el verdiği sürece, diğer sığınmacılar ve mültecilerden başka kişiler olmasına gayret edilmelidir.
- LGBTT sığınmacılarla yapılan görüşmeler sırasında, kişinin paylaştığı her türlü ifade ve bilginin hem görüşmeci hem de tercüman tarafından kesin ve mutlak bir gizlilik içinde ele alınacağı açıkça söylenmelidir; bu sırada mülakata eşlik eden tercüman da mutlaka odada olmalıdır.
- "Geçici sığınma" mülakatları özel alanlarda ya da odalarda gerçekleştirilmelidir.
- LGBTT sığınmacıların "imza vermeleri" için Yabancılar Şubesi birimlerine gitme sıklıkları azaltılmalı ve bu amaçla, diğer sığınmacılar ve mültecilerden ayrı bir gün/saat veya ayrı bir mekan tahsis edilmelidir.
- "Geçici sığınma" statülerine ilişkin olumlu kararlar tüm başvuru sahiplerine herhangi bir gecikmeye yer verilmeksizin iletilmelidir.
- LGBTT sığınmacılar da dahil olmak üzere tüm sığınmacıların "geçici sığınma" başvuruları hızlandırılmalıdır.
- Tüm sığınmacılara, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 88. Maddesi uyarınca ikamet izni harçlarından muaf tutulmak için başvurma haklarının olduğu bilgisi verilmelidir.
- "Uydu kentlerin" dışına seyahat etmek isteyen sığınmacılara gerekli izinlerin verilmesine devam edilmelidir.
- Polise kaydını yaptırmış "geçici sığınma" başvurusu sahipleri de dahil olmak üzere sığınmacılara çalışma izninin sağlanması için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ilgili diğer kamu kuruluşları ile eşgüdümlü olarak çalışılmalıdır. Vaka bazında, çalışma izni başvurusunda bulunan sığınmacılar çalışma izni başvurusunda ödenecek ücretlerden ve ibraz edilmesi gereken belgelerde muaf tutulmalıdır. Verilen çalışma izni yalnızca tek bir işverene bağlanmamalıdır.
- Polise kaydını yaptırmış "geçici sığınma" başvurusu sahipleri de dahil olmak üzere sığınmacıların genel ve ücretsiz sağlık hizmetlerine ve ilaçlara erişimlerinin sağlanması için Sağlık Bakanlığı ve ilgili

diğer kamu kuruluşları ile eşgüdümlü olarak çalışılmalıdır. Sığınmacılar, Türkiye'de yasal olarak ikamet ettikleri süre içinde, yurttaşlara sağlanan sağlık hizmetlerine erişebilmelidir.

- Sığınmacıların sosyal hizmetlere erişimlerinin sağlanması için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ilgili diğer kamu kuruluşları ile eşgüdümlü olarak çalışılmalıdır. Sığınmacılar, Türkiye'de yasal olarak ikamet ettikleri süre içinde, yurttaşlara sağlanan sosyal hizmetlere erişebilmelidir.
- Maddi açıdan kendini geçindiremeyecek durumda olan sığınmacıların tespiti için "maddi ihtiyaç testi" hazırlanmasına yönelik kılavuz ilkeler belirlenmelidir. İkamet harcı yükümlülüğünden muafiyet kararları, söz konusu "maddi ihtiyaç testi" kullanılarak yapılacak değerlendirmeye göre verilmelidir. İkamet harcı yükümlülüğünden muaf tutulmak için yapılan başvuruların reddi halinde ret gerekçeleri başvuruca yazılı olarak bildirilmelidir.
- LGBTT örgütleri ile ilgili diğer kuruluşlar ve uzmanlarla, düzenlenecek eğitimlere katkıda bulunmaları için temasa geçilmelidir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliğine ve BMMYK Genel Merkezine (Cenevre) Yönelik Tavsiyeler

- LGBTT sığınmacıların mültecilik statüsü başvurularının hızlı prosedürle ele alınmasına devam edilmelidir.
- BMMYK ofislerine gelen LGBT sığınmacıların diğer sığınmacılardan ayrı bir alanda bekleyebilmelerine imkân sağlanmalıdır.
- İlgili BMMYK personeline cinsel yönelim ve cinsel kimliğe dayalı mültecilik durumlarını tespit etmek konusunda eğitim ve yönlendirme sağlanmalıdır.
- Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet temelli mültecilik başvurularının etkin bir biçimde ele alınması için eğitim materyalleri hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır.
- Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Kimliğine Dayalı Mülteci Statüsü Başvurularına İlişkin BMMYK Kılavuz İlkeleri'ne ve 2002 tarihli BMMYK Toplumsal Cinsiyet Temelli Zulümde Uygulanacak Kılavuz İlkelerine uygun olarak eğitim materyalleri geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- Tüm BMMYK personeline yönelik olarak, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin konular ile LGBTT sığınmacılar ve mültecilerle etkileşim ve hizmet sunmaları için iyi uygulamalar konusunda eğitim verilmelidir.
- Başvuruculara cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğe dayalı mültecilik iddialarının inandırıcılığını araştırmak üzere sorulacak sorular, kişilerin mahremiyetine saygılı ve hassas bir tarzda ele alınmalıdır. Bu amaçla, bu türden mültecilik iddialarına yönelik bir mülakat stratejisi oluşturulmalıdır.
- İlgili BMMYK personeline mülakatlarda başvuruca ifadesini tehditkâr ya da ürkütücü olmayan bir tarzda almak konusunda eğitim sağlanmalıdır.
- İlgili BMMYK personeline, mültecilik iddiasının araştırıldığı mülakat sürecinde, sorularını sorarken kişinin cinsel pratiklerine ya da geçmişteki cinsel aktivitelerine değil, cinsel yönelim ya da toplumsal cinsiyet kimliği bakımından LGBTT grubuna dâhil olup olmadığını anlamaya odaklanmalarını temin edecek bir eğitim ve yönlendirme sağlanmalıdır.
- Eğer kişinin ifade ettiği mültecilik iddiası bakımından önem taşıyan belirli bir zulüm deneyimini (örneğin cinsel ilişkiye zorlanma gibi) anlamak bakımından gerekli değilse, ilgili BMMYK personeli mahrem konularda (örneğin cinsel ilişki pozisyonları, cinsel ilişki ve seks partnerlerinin sayısı gibi)

kişinin özel alanına fazlasıyla giren ya da tehditkâr olarak algılanabilecek cinsten soru sormamak üzere eğitilmelidir.

- İlgili BMMYK personeli, cinsel yönelim ve cinsel kimliğe dayalı mültecilik iddialarının inandırıcılığını araştırırken kişinin dış görünüşü ya da diğer davranışsal stereotiplere (örneğin bütün gey erkeklerin "kadınsı" olduğu ya da lezbiyen kadınların "erkeksi" olduğu gibi) odaklanmamak üzere eğitilmelidir.
- Mültecilik korumasından yararlanmak üzere BMMYK'ya başvuran LGBTT sığınmacılara, onlarla mülakat yapacak olan görüşmeci ve tercümanın cinsiyetiyle ilgili bir tercihi olup olmadığı mutlaka sorulmalı; eğer varsa bu tercihe göre bir görevlendirme yapmaya gayret edilmelidir.
- Yalnızca LGBTT temelli başvurularda değil, tüm başvurularda mültecilik iddialarını gerektiği şekilde değerlendirebilmek için ilgili dillerde tercüme hizmeti verecek yeterli sayıda tercümanın istihdam edilmesi gerekir.
- Tercümanların LGBTT sığınmacılarla çalışmak konusunda eğitilmesi gerekir. Bu hususta; gizlilik, tarafsızlık ve bireysel farklılıklara saygıyla ilgili konuların altı özellikle çizmeli. Tercümanların LGBTT sığınmacılarla yapılacak mülakatlarda başvuru tarafından aşağılayıcı ya da mütecaviz olarak algılanmayacak uygun bir üslup kullanmaları temin edilmelidir.
- LGBTT sığınmacılarla yapılan görüşmeler sırasında, kişinin paylaştığı her türlü ifade ve bilginin hem görüşmeci hem de tercüman tarafından kesin ve mutlak bir gizlilik içinde ele alınacağı açıkça söylenmelidir; bu sırada mülakata eşlik eden tercüman da mutlaka odada olmalıdır.
- İlgili personelin eğitimi konusunda destek almak üzere LGBTT örgütleri ve alakalı ve faydalı olabilecek diğer kuruluşlarla ve profesyonel uzmanlarla temas içinde olunmalı ve ilişki kurulmalıdır.
- BMMYK tarafından "mülteci" olarak tanınan LGBTT sığınmacıların, eğer "yerleştirilmek" üzere bir üçüncü ülkeye yönlendirilmeleri söz konusuysa, BMMYK LGBTT mültecilerin yerleştirme ülkesi tarafından varsa partnerleriyle birlikte kabul edilebilmesi için gayret göstermelidir.

ABD, Kanada, Avustralya ve İsveç Dahil Olmak Üzere BMMYK ile İşbirliğinde Bulunan "Yerleştirme" Ülkelerine Yönelik Tavsiyeler

- Yerleştirme için kabul edilen LGBTT mültecilerin sayısı artırılmalıdır.
- Hassas durumda olan LGBTT mültecilerin yerleştirilme işlemleri hızlandırılmalıdır.
- BMMYK tarafından "yerleştirme" amacıyla yönlendirilen mültecilerle yapılan mülakatlarda, yönlendirilen bu kişinin mülakatı yapacak olan görüşmeci ve tercümanın cinsiyetiyle ilgili bir tercihi olup olmadığı mutlaka sorulmalı; eğer varsa bu tercihe göre bir görevlendirme yapmaya gayret edilmelidir.
- İlgili personele, LGBTT mültecilerle muhatap olurken uygun bir tarzda davranmalarını ve gereken hassasiyetleri göstermelerini sağlayacak şekilde eğitim ve yönlendirme sağlanmalıdır.
- İlgili personele, LGBTT mültecilerle mülakat yaparken, yukarıda Türkiye Devleti yetkilileri ve BMMYK'ya yönelik olarak sıralanmış olan tavsiyelere uygun biçimde davranmaları için eğitim verilmelidir.
- "Yerleştirilmek" üzere kabul edilen LGBT mültecileri, imkânlar ölçüsünde, kişinin dayanışma içinde olabileceği LGBTT topluluklarının bulunduğu kentlere yerleştirmeye gayret edilmelidir.

- LGBTT çiftleri birlikte yerleştirmek üzere gayret gösterilmelidir. İmkânlar dâhilinde, LGBTT çiftlerin, aynı-cinsiyetten kişilerin evlenmesi veya ilişkilerini resmi olarak kayıt altına almalarının yasal olarak mümkün olduğu bölgelere yerleştirilmelerine gayret edilmelidir.
- Eğer ülkede aynı-cinsiyetten kişilerin evlenmesi yasal olarak mümkün değilse, LGBTT çiftlerin bir ekonomik birim olarak değerlendirilip birlikte yerleştirilebilmeleri yaklaşımı benimsenmelidir.
- Yerleştirilen LGBTT mültecilerin, yerleştirme ülkesine ve yerel topluma uyum sağlamalarını ve entegre olmalarını kolaylaştırmak amacıyla ülkedeki LGBTT örgütleri ve entegrasyon alanında çalışan diğer gruplarla işbirliği yapılmalıdır.

Sivil Toplum Örgütleri ve Serbest Çalışan Profesyoneller Dahil Olmak Üzere “Uydu Kentlerde” Hizmet Sağlayanlara Yönelik Tavsiyeler

- Mevcut hizmet ve yardımlar, cinsel yönelim ya da cinsel kimliklerine bakılmaksızın ve ayırım gözetmeksizin ilde yaşayan tüm sığınmacı ve mülteciler için eşit düzeyde erişilebilir olmalıdır.
- Sığınmacı ve mültecilerle temas noktasında sorumluluk alan kişi ve personele, LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin hassas koşulları ve çeşitli destek ihtiyaçları konusunda eğitim verilmelidir.
- LGBTT sığınmacılarla ve mültecilerle temas noktasında olan personel, uygun bir tarzda ve bireysel farklılıklara saygılı bir biçimde davranmaya teşvik edilmelidir.
- LGBTT sığınmacılarla ve mültecilerle görüşme yapan ve hizmet sağlayan personel, yukarıda Türkiye Devleti yetkilileri ve BMMYK'ya yönelik olarak sıralanmış olan tavsiyelere uygun biçimde davranmak üzere eğitilmelidir.
- Personelin cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğe dayalı mültecilik durumları konusunda temel bir bilgi düzeyine sahip olmaları sağlanmalıdır.
- Yalnızca LGBTT sığınmacılar ve mülteciler değil, ilde yaşayan tüm sığınmacı ve mültecilerle sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmek için yeterli sayıda ve ehil tercümanların istihdamı için gereken gayret gösterilmelidir.
- LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin hizmet sağlayan personel ve tercümanın cinsiyetiyle ilgili bir tercihi olup olmadığı mutlaka sorulmalı; eğer varsa, bu tercihe göre bir görevlendirme yapmaya gayret edilmelidir.
- İilde yaşayan diğer sığınmacı, mülteci ve göçmen topluluklarıyla temas edilerek, LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik ayrımcılık, dışlama ve şiddet olaylarının önüne geçmeye yönelik bir bilinçlendirme çalışması yapılmalıdır.
- Yalnızca LGBTT sığınmacılar ve mülteciler değil, ilde yaşayan tüm sığınmacılar ve mültecilerle toplantılar yapılarak, onlara hakları ve herhangi bir hak ihlaline uğramaları ya da bir şiddet, taciz veya kanuna aykırı ayrımcılık olayına maruz kalmaları durumunda başvurmaları gereken şikâyet ve koruma makamları konusunda bilgi verilmelidir.
- Şiddete ve/veya tacize maruz kalan LGBTT sığınmacılara ve mültecilere polise şikâyette bulunmaları için teşvik ve yardım sağlanmalıdır.
- İilde yaşan çeşitli mülteci ve göçmen topluluklarında liderlik sorumluluğu alan kişilerle, ilde yaşayan LGBTT mülteci topluluğu arasında iletişim ve karşılıklı anlayışı teşvik etmeye ve geliştirmeye yönelik adımlar atılmalıdır.

“Uydu Kentlerde” Sağlık Alanında Hizmet Sağlayanlara Yönelik Tavsiyeler

- Sağlık alanında ve sığınmacılar ve mültecilerle temas noktasında çalışan personele, LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin sağlık hizmetlerine etkili bir şekilde erişimleri önünde engel oluşturan kültürel farklılıklar ve iletişim sorunları konusunda eğitimler verilmeli ve farkındalıkları artırılmalıdır.
- Önyargılara ve bilgilenme eksikliğine dayalı endişelerin giderilmesi amacıyla sağlık profesyonellerine HIV/AIDS hastalığının hangi koşullarda ve nasıl bulaşabileceği konusunda eğitim verilmelidir.
- Yalnızca LGBT sığınmacı ve mülteciler değil ilde yaşayan tüm sığınmacı ve mültecilerin sağlık hizmetlerine etkili biçimde erişebilmeleri için, yeterli sayıda sağlık personeli ve tercümanlar bulunmasını temin etmek üzere yerel imkânlar seferber edilerek sığınmacı ve mültecilere yönelik bir sağlık hizmeti kabul mekanizması kurulmalıdır.
- Sağlık hizmetleri herhangi bir şekilde ayrımcılık gözetilmeksizin LGBTT sığınmacılara sağlanmalıdır.
- LGBT sığınmacı ve mültecilerin sağlık hizmeti sunan personel ve tercümanın cinsiyetiyle ilgili bir tercihi olup olmadığı sorulmalı; eğer varsa, bu tercihe göre bir görevlendirme yapılmasına gayret edilmelidir.

“Uydu Kentlerde” Eğitim Alanında Hizmet Sağlayanlara Yönelik Tavsiyeler

- LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik olarak eğitim hizmeti sağlayan personel, Türkiye Devleti yetkilileri, BMMYK ve sığınmacı ve mültecilere “uydu kentlerde” hizmet sağlayan diğer kurum ve kişilere yönelik olarak bu raporda sıralanmış olan tavsiyelere uygun biçimde davranmak üzere eğitilmelidir.
- Eğitim alanında görev yapan personel LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik herhangi bir ayrımcı tutumdan kaçınılmak konusunda eğitilmeli ve teşvik edilmelidir.
- Eğitim alanında görev yapan ve bu anlamda kamuoyunu yönlendirme sorumluluğu bulunan personelin, LGBTT bireyler ve ilde yaşayan tüm sığınmacı ve mültecilere yönelik ayrımcılık ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik bir tavır ve gayret içinde olmalıdır.
- Öğrenciler arasında her türlü ayrımcı davranış ve tutumların önüne geçmeye yönelik karşılıklı saygı ve sorumluluk kuralları belirlenmeli; bu kurallar içinde cinsel yönelim ve toplumsal cinsel kimliğe dayalı ayrımcılık konusu da ele alınmış olmalıdır. Söz konusu kurallar öğrencilerle ilk ders sırasında paylaşılmalı ve herkesin bu kurallara riayet etmesi sağlanmalıdır.
- İlde yaşayan LGBTT sığınmacılar ve mülteciler, rahatsız edilme ya da başka türlü tehditlere maruz kalma endişesinden dolayı, eğitimlerin yapıldığı yere gidip gelmek, ya da diğer yetişkinler veya sığınmacılar ve mültecilerle birlikte eğitim almak konusunda çekinceleri olduğunu dile getiriyorsa, LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik ayrı bir düzenleme ile uygun başka bir yerde eğitim alma imkânı sağlanmalıdır.

“Uydu Kentlerde” Yaşayan Mülteci ve Göçmen Topluluklarında Önderlik Rolü Üstlenmiş Kişilere Yönelik Tavsiyeler

- LGBTT örgütleriyle işbirliği yaparak, bu grubun yaşadığı zorluklar ve dayanışma ihtiyaçları konusunda farkındalığı ve duyarlılığı arttırmaya yönelik eğitim çalışmaları düzenlenmelidir.
- LGBTT sığınmacılara ve mültecilere yönelik şiddet ve tacizin önlenmesine ilişkin çalışmalar yürütülmelidir.

- İlde yaşayan LGBTT sığınmacılar ve mültecilerle diğer mülteci ve göçmen toplulukları arasında iletişim ve karşılıklı anlayışı geliştirmeye yönelik adımlar atılmalıdır.
- İlde yaşayan LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin, genel mülteci ve göçmen topluluğu içinde kabul ve destek görmesi için gayret gösterilmeli ve ön ayak olunmalıdır.

LGBTT Sığınmacılara ve Mültecilere Yönelik Tavsiyeler

- Türkiye'de yaptığınız "mültecilik" ve "geçici sığınma" başvurularını değerlendiren makamlara, cinsel yönelim ve/veya toplumsal cinsel kimliğinizden dolayı ülkenizde maruz kaldığınız kötü muameleyi tam ve açık bir şekilde anlatın.
- Yaşadığınız her türlü taciz ve şiddet vakasını vakit geçirmeksizin polise bildirin.
- Yaşadığınız "uydu kentte" ve Türkiye'nin başka yerlerinde sığınmacılara ve mültecilere destek alanında çalışan kuruluşlarla temas ve iletişim içinde olmaya gayret edin.
- Türkiye'de LGBTT bireyler ve mültecilerin hakları konusunda savunuculuk çalışmaları yürüten örgütlerle işbirliği içinde, ülkede sığınma amacıyla bulunan LGBTT sığınmacıların ve mültecilerin Türkiye'deki hakları (örneğin, çalışma, sağlık hizmetlerine ve sosyal yardımlara erişim ve sığınma prosedürü gibi alanlarda) konusunda bilgi ve farkındalığını arttırmaya yönelik ortak girişimlerin geliştirilmesinde yer almaya gayret edin.

5. Sonuç

LGBTT sığınmacılar, Türkiye'deki sığınmacı ve mülteci nüfusu içinde en hassas durumda olan ve en fazla dışlanan gruplar arasında yer almaktadır. Bu sığınmacılar geldikleri ülkede karşılaştıkları işkence, kötü muamele ve ölümden kaçarak Türkiye'ye sığınmakta; mültecilik korunmasından yararlanmak üzere Türkiye devletine ve BMMYK'ya başvurmaktadır. Ancak, bu hassas sığınmacı topluluğun Türkiye'de sıklıkla karşılaştığı dostane olmayan tutum ve davranışlar, onları çoğu zaman yeni tehlikeler ve yoksunluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu riskler ve tehditlerden bazıları yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde sığınmacıların korunması ve desteklenmesi için taahhüt edilen kaynakların eksikliği ile ilişkiliyken, bazıları da bilgi eksikliği, korku ve kökleşmiş toplumsal önyargılardan kaynaklanmaktadır. Değinen bu unsurlar bir araya geldiğinde, LGBTT sığınmacı ve mülteci grubuna yönelik olarak Türkiye'de sağlanan koruma ikliminin kaygı verici ölçüde eksiklikler içerdiğini tespit etmek gerekir. Bu anlamda Türkiye'nin LGBTT sığınmacılar ve mülteciler için emniyetsiz bir liman olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek Türkiye devleti gerekse de BMMYK tarafından yürütülecek kapsamlı ve kararlı bir eğitim çalışması bu alanda yaşanan sorunların çözümüne yönelik gayretlere hız verecek; bu hassas sığınmacı grubunun hak ettiği insani muameleye ve güvenliğe erişebilmelerine olanak sağlayacaktır. Mültecilerin korunması ilgili uluslararası sözleşmeler, ancak bu koşullar altında Türkiye'ye sığınan LGBTT mülteciler için bir gerçeklik ifade edebilecektir.

6. Teşekkür

Bu rapor Helsinki Yurttaşlar Derneği-Türkiye (hYd) ve İltica, Sığınma ve Göç Örgütü (ORAM) tarafından hazırlandı. Görüşmelerin Farsça yapılması ve raporun Türkçeye çevrilmesi hYd tarafından gerçekleştirildi. Çeviri konusunda yardımları için Ayşe Draz'a ayrıca teşekkür ederiz.

Bu raporun hazırlanma sürecinde sağladıkları yardım ve destekler için Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'ne (SGDD), KAOS GL'ye ve Nevşehir'den Hülya Başdoğan'a teşekkür ederiz. Raporun Farsçaya çevrilmesinde sağladığı katkılardan ve Türkiye'de bulunan LGBTT sığınmacılar ve mültecilere sunduğu destekten dolayı İranlı LGBTT örgütü IRQO'ya müteşekkirimiz.

Son olarak BMMYK Türkiye Temsilciliğine yorum ve görüşleri için teşekkür ederiz.

7. Türkiye'deki "Uydu Kentler" in Haritası

